

ЗА ПТИЦИТЕ

брой 2, 2010

Присъединете се към нас!

За да станете член на БДЗП, е достатъчно:

- да обичате природата и птиците
- да искате лично да допринесете за опазване на уникалното природно богатство на България
- да попълните талон за членство и да заплатите годишния членски внос

Повече информация и талон за членство потърсете в офисите на БДЗП и в интернет на адрес www.bspb.org

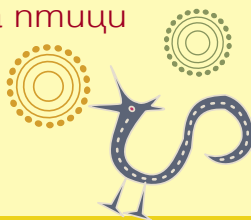

Моят зелен град

Джобен определител за птици

Съдържа описания и рисунки на най-често срещаните 39 вида птици в населените места. Подходящ за деца и родители.

Цена 5.00 лева

Хранилки, къщички, определител и значки можете да закупите от офисите на БДЗП в София, Бургас, Варна, Пловдив, Свищов и Хасково и от природозащитните центрове на БДЗП „Източни Родопи“, Маджарово и „Пода“ край Бургас. С покупката на сувенирите и изданията на БДЗП подкрепяте нашата дейност и допринасяте за опазването на българската природа!

В новата колекция значки ще откриете 76 вида птици, 9 вида бозайници, 12 вида насекоми и други изненади.

Цена за 1 бр. - 3.00 лева

Съдържание

Към читателите 1

Акценти

Нов шанс за червоногушите гъски 2

Дейности на БДЗП

Смъртоносното електричество 4

Властелинът на островите 6

Престъпления срещу дивата природа 8

Обществото иска да види своето природно наследство добре опазено 9

Правосъдието се нуждае от образование за престъпленията срещу природата 12

Повдига се булото на загадките около ловния сокол в България 13

Електропастири ще пазят птиците в резерват „Атанасовско езеро“ 14

За един по-различен рожден ден и още нещо 16

За египетския лешояд – с тревога и активна грижа 17

Червена книга

Розово бъдеще за розовия скорец 20

Последни оазиси

Рибарници Хаджи Димитрово – успешно съжителство на птици и хора .. 22

Биоразнообразие

Фотоприключения от остров Лесбос 23

Птичето царство на Нова Зеландия 26

Не оставяйте биоразнообразието да отлети 29

Защитените територии трябва да гарантират биоразнообразието в утрешния ден 30

Бизнес и биоразнообразие

Чистата храна достига до нас 32

Новини

Сайт за птиците в България 33

Партньорска мрежа

Пусти небеса 34

Хора и птици

25 години от кончината на Николай Боев 36

Ловецът природозащитник Емил Джуниински на 75 години 37

Доброволци

Еко-ваканция или иновативни подходи за устойчиво развитие 38

Птици през бинокъл 40

Редакционно 40

Списанието е отпечатано на 100% рециклирана хартия.

За птиците, бр. 2/2010 ISSN 1310-9200
© Българско дружество за защита на птиците

Редакционна колегия:

д-р Божидар Иванов, д-р Петър Янков,
д-р Николай Петков, Светослав Спасов,
Силвия Бъррова, Стойчо Стойчев
Отговорен редактор д-р Теодора Иванова
Текстов редактор Радка Бояджиева
Снимка на корицата
Розов скорец © Светослав Спасов
Дизайн, предпечат и печат: „Найс АН“ ЕООД

Адрес за кореспонденция:
София 1111, п. к. 50

Офиси в страната:

Централен офис София
ж.к. Яворов, бл.71, вх.4, ап.1
тел./факс: (02) 9799500, 9799501
e-mail: bspb_hq@bspb.org
www.bspb.org

Офис София Проект LIFE+ Опазване на
царския орел и ловния сокол в България
ж.к. Яворов, бл.8, вх.В, ап.1
тел./факс: (02) 8465919

Регионален офис Бургас
Бургас 8000, п. к.189
ул. Антим I 26
тел./факс: (056) 841268
e-mail: bourgas@bspb.org

Регионален офис Варна
Варна 9000, п. к. 492
ул. Княз Борис I 81, ет. 2, ап. 5
GSM 0878 599355 и 0878 599363
e-mail: varna@bspb.org

Регионален офис Пловдив
Пловдив 4000, п. к. 562
ул. П. Ю. Тодоров 27 А
тел./факс: (032) 626212
e-mail: plovdiv@bspb.org

Регионален офис Свищов
Свищов 5250, п. к. 2
ул. Димитър Анев 16, ет.2, ст.3
тел./факс: (0631) 64014
e-mail: svishtov@bspb.org

Регионален офис Хасково
Хасково 6300, п. к.130
бул. България 41, Младежки дом, стая 105
тел./факс: (038) 622964
e-mail: haskovo@bspb.org

Природозащитен център „Източни Родопи“
Маджарово 6480
GSM 0878 599 367 и 0887 941 698
e-mail: vulturecenter@bspb.org
www.vulturecenter.com

Природозащитен център „Пода“
Бургас 8000, п. к. 189
тел./факс: (056) 500 560, GSM 0878 599 354
e-mail: poda@bspb.org
www.bspb-poda.de

БДЗП е партньор на BirdLife International
в България.

МАЩАБИ НА ПРИРОДОЗАЩИТАТА

През последните десетилетия гражданското общество в България израсна. Показва го безпрецедентно високото място, което природозащитата зае в живота на хората и държавата. Вече има „чудото“ администрации на защитени територии, планове за действие и планове за управление! Нещо още по-немислимо само допреди два десетина години - хиляди хора могат да излязат на улицата и да отстояват природозащитните си права! Въпреки всичко България успя да измине пътя на осъзнатото израстване от „кота минус“ преди 1989 г. до модерно законодателство, прилагане на водещи световни практики, действащи природозащитни институции и ефективни граждански природозащитни организации (НПО). Нищо че сме закъснели със стотина години от страна като САЩ например, обявила природозащитата за държавен приоритет още през 1909 г. ...

Нормално е в многоликата НПО палитра да има и различни природозащитни вкусове. Едни организации се фокусират върху отделни групи организми, други - върху типове природозащитна дейност, трети - върху конкретни проблеми или отделни райони от страната. Има „екшън“ НПО, има и премерени, има емоционални, има и научни НПО. Кое е най-правилното? Вероятно всичко това е правилно - както биологичното разнообразие, така и многообразието на природозащитни дейности и организации е нещо много ценно.

Природозащитната практика показва, че най-добри са резултатите, когато дейностите не са „на парче“. Когато, за да подпомогнеш един вид, прилагаш мерки за подобряване на условията в местата, които той обитава, намаляваш заплахите за оцеляването му и приобщаваш местните хора към опазването. Това, че БДЗП е успешна организация, се дължи на факта, че превърна този подход в свой стил. Да вземем за пример историята на белоглавия лешояд. От една двойка през 1978 г. българската популация на белоглавия лешояд през последните години достигна до над 50 двойки! При това - без „оперативни“ интервенции като изкуственото разселване или други рискови и с неясни резултати дейности. Нещо повече, разширихме мащабите на опазването на видове, като подпомогнахме животновъдството, земеделието и туризма в едни от най-изостаналите райони на страната. Подпомогнахме и държавата, като не само внедрихме в България авангардната за времето си концепция за Орнитологично важните места, но и я приложихме и на практика със създаването на мрежата НАТУРА 2000 в България.

За най-прагматичната част от нашата аудитория ще отбележа, че само с последните си проекти от 2008 г. насам БДЗП е привлякло в България над 7 милиона евро. Това не са „пари за усвояване“, нито „предателство“ към „доброволческата“ природозащита. Това са реални инвестиции в една по-добра жизнена среда и едно по-добро бъдеще както за дивата природа, така и за хората.

Но най-големият ни успех е в създаването на общност от сдружени по вътрешно убеждение хора с близка ценностна система, нагласа и природозащитна визия. Хора, които реално усетиха, че заедно постигаме повече. Това сте всички вие, които продължавате членството си в своята организация и които стоите в основата на всичко добро, което тя оставя след себе си!

Петър ЯНКОВ, председател на БДЗП

Снимка В. Василев

НОВ ШАНС ЗА ЧЕРВЕНОГУШИТЕ ГЪСКИ

Едно от най-значимите събития през изминалата есен за любителите на птиците в Североизточна България, както и за цялата природозащитна общност, бе започването на дългоочаквания проект на БДЗП „Опазване на зимуващата популация на световно застрашената червеногуша гъска“. Както може би мнозина знаят, тази изключително красива птица е сред видовете, застрашени от изчезване, а по-голямата част от популацията ѝ зимува всяка година в района на езерата край Дуранкулак и Шабла.

Проектът е финансиран по програма LIFE+ на Европейския съюз с бюджет от 2 656 608 евро, а нашите партньори са Кралското дружество за защита на птиците (RSPB) и Световният тръст за водолубиви птици (WWT) - Великобритания, земеделска кооперация „Кирилови“ ООД и ловно-рибарско дружество Шабла. С общи усилия ще се стремим да ангажираме местната общност с целите на проекта - намаляване на смъртността и безпокойството върху червеногушата гъска и създаване за вида птици управление на земеделските земи.

Основните ни дейности са в синхрон с дългогодишните усилия на БДЗП за намаляване на прякото безпокойство за червеногушата гъска - изграждане на наблюдателни кули, монтиране на камери, организиране на патрулни екипи. Мониторингът на вида ще бъде улеснен от модерната и особено атрактивна техника на проследяване на птиците с помощта на GPS предаватели. Така ще можем също да създадем карта на чувствителните зони и да изготвим мерки за опазване на вида. Дейностите по проекта ще обхванат следните орнитологично важни места: „Калиакра“, „Шаблен-

ски езерен комплекс“, „Дуранкулашко езеро“ и „Сребърна“.

Съобразно спецификата на района предвиждаме и пряка работа с фермерите за разработване и пилотно тестване на агро-екологични мерки за компенсиране и за намаляване на конфликта с вида, както и включването на мерките в Общата селскостопанска политика след 2013 г. Чрез широка информационна кампания и регулиран достъп на рибарите до водоемите, включително отваряне на нови места за риболов чрез почистване на тръстика и отваряне на нови водни огледала, ще намалим безпокойството в ключови за червеногушата гъска места.

Комуникационните и образователните дейности по проекта включват множество информационни кампании сред фермери, ловци, рибари и други заинтересовани страни, работа с училищата в региона, изработване на брошури, информационни табели и др. Хитът на тези кампании обаче ще бъде организирането на годишен Фестивал на хвърчилата в района на гр. Шабла, чрез който ще подпомогнем рекламата на региона за популяризирането му като дестинация за устойчив и отговорен туризъм.

И така - тази година с нови надежди и с още по-голямо нетърпение посрещнахме пристигането на първите ята зимуващи гъски... Заповядайте и вие!

Научете повече за нас на
<http://bspb-redbreasts.org>

Проект „Опазване на зимуващата популация на световно застрашената червеногуша гъска“, LIFE 09/NAT/BG/000230, финансиран по програма LIFE+ на ЕС

Павел Господинов, ръководител на проекта

През последните шест години Павел е работил за Програмата за развитие към ООН (ПРООН), отговаряйки за управлението на портфолио от проекти в областта на информационните технологии, проекти за енергийна ефективност и околна среда (опазване на световно застрашено биоразнообразие в Родопите, популяризиране на енергийната ефективност, интегриране на препоръките на Конвенцията за биоразнообразието в политиките за регионално развитие). В рамките на този проект той има отговорната мисия да следи за разпределянето и изпълнението на задачите от членовете на екипа, да подготвя необходимите доклади за извършената работа и да осигурява комуникацията между различните партньорски организации.

Станислава Контрова, технически асистент

Станислава има богат административен опит, натрупан от работата ѝ в международни компании. На нея се пада задачата за координация на текущите дейности по проекта и всички необходими технически и финансови отчети, както и осигуряването на административна помощ на екипа, когато това е необходимо. Поради комплексността на работата по проекта ще разчитаме много на отличната организация, познанията и контактите на Станислава.

Даниел Митев, отговорник Природозащитни дейности

Даниел е дългогодишен член на БДЗП и активно е участвал в ключови дейности на дружеството за опазване на червеногушата гъска, мониторинга на световно застрашени видове, среднозимно преброяване и др. След 2005 г. се включва като доброволец в дейностите на BirdLife партньорите ни в САЩ за мониторинг на птиците по долното течение на река Меримак. Поемайки отговорността за изпълнението на всички природозащитни дейности по проекта, той ще може да приложи познанията си, свързани с проблематиката по мониторинга и опазването на водолюбивите птици и техните местообитания.

Десислава Първанова, отговорник Образователни дейности

Десислава е член на БДЗП и един от активните доброволци при провеждането на образователната програма на БДЗП и тази на проекта за опазване на царския орел и ловния сокол. Специализирала е екологични образователни дейности в Кралското дружество за защита на птиците - Великобритания, както и в Университета „Алберт Лудвиг“ във Фрайбург. Сега тя поема отговорността да запали интереса на най-малките към птиците и да събуди у по-големите ангажираност за тяхното опазване.

Марина Георгиева, отговорник Комуникационни дейности

Марина е дългогодишен член и доброволец на БДЗП. Била е регионален координатор, както и отговорник за връзки с обществеността по проекти, осъществявани в района по линия на Българо-швейцарската програма за опазване на биоразнообразието. Тя има задачата да осъществява комуникация с различни обществени групи и да изготвя информационните материали по проекта, така че да постигнем една от най-важните си цели - осигуряване на подкрепа и разбиране за опазването на червеногушата гъска.

Николай Петков, научен консултант на проекта и координатор на международната работна група за червеногушата гъска

Николай е дългогодишен член на БДЗП, работил е за Wetlands International, а преди това е бил директор по природозащитата на БДЗП. В международен план той е един от най-добрите експерти по водолюбивите птици. Член е на международната работна група за червеногушата гъска, както и на работните групи на Световния съюз за защита на природата (IUCN) за водолюбивите птици. Николай има докторска степен по екология и научни публикации в престижни национални и международни издания. С познанията си не само за проектния регион, но и за проблемите, които среща този вид птици, той ще осигури чисто научните резултати, които се очаква проектът да постигне.

Снимка П.Господинов

СМЪРТОНОСНОТО ЕЛЕКТРИЧЕСТВО

Проучване на БДЗП показва, че електропреносната система в България е пагубна за птичите популации. Решения са обезопасяване на стълбовете или поставяне на електропреносните линии под земята.

Загинала сива врана

Загинала голяма пъструшка,
рядък вид в Сакар

Загинал обикновен мишелов

През ноември 2007 г. реших да започна проучване на влиянието на електропреносната мрежа в едно орнитологично важно място (ОВМ) в Южна България като дипломна работа за завършване на бакалавърската ми степен в университета. През февруари 2008 г. започнах теренните изследвания по моята дипломна работа на тема „Въздействие на нисковолтовата (20 кВ) електропреносна мрежа в ОВМ „Сакар“ (BG021) и мерки за опазване“. Проучванията бяха свързани с мониториране за загинали птици на определени електропреносни линии всеки месец в рамките на 27 месеца. Общо изследвахме над 44 км електропреносни линии и над 450 стълба. Работата на терен беше свързана с много труд и се извършваше във възможно най-разнообразни метеорологични и полевни условия. Тук е мястото да благодаря на Димитър Демерджиев, Ваня Ангелова, Добромир Добрев и Волен Аркумарев, които ми помогнаха в нелеката задача.

Първоначалната цел беше да установим какво се знае по този проблем в чужбина и България. В някои държави дори са взети мерки за предпазване на птиците от негативното влияние на рисковата електропреносна мрежа - САЩ, Испания, Германия, Холандия, Русия, Казахстан и др. В България - за съжаление - няма достатъчно проучвания по проблема, но пък устните съобщения за загинали птици от електропроводи са изключително много. Не може да не се споменат и загиналите 2 млади египетски лешояда в Русенски Лом, загиналия млад царски орел в Странджа, скалният орел в Елховско, белошипата ветрушка до Сливен, пеликаните до Бургас и още десетки редки птици на територията на страната.

След приключване на теренните проучвания следваше анализ на данните. Общо за целия период на проучване в ОВМ „Сакар“ бяха установени 114 жертви, загинали от токов удар или сблъсък с електропровод. Сред най-често установяваните жертви бяха бели щъркели, гарвани, сиви врани и обикновени ми-

Най-опасният за птиците тип стълбове
Снимки Г.Герджиков

Друг опасен тип стълб
със загинал бял щъркел върху него

шелови - те съставляваха близо 60% от всички видове загинали птици. Но освен т.нар. масови видове сред жертвите бяха открити и видове като ням лебед, сива гъска, голяма пъструшка, горска ушата сова, синявица, голям ястреб, белоопашат мишелов и други. Пойните птици също често стават жертва на рисковата електропреносна мрежа.

Но освен броя, видовия състав и причините, искахме да установим и как влияят някои характеристики на електропреносните мрежи и природната среда върху смъртността на птиците. В резултат на изследването беше определен и най-опасният тип стълбове (стр. 4). Той е един от най-често срещаните в страната. Друг тип стълб (стр. 5) също често се оказва смъртоносен за птиците. Най-общо казано, стълбовете, при които изоляторите са насочени нагоре и настрани, са много по-опасни, отколкото стълбовете с изолатори надолу. Установихме и какво влияние оказват местообитанията и релефът, където са разположени електропреносните линии, върху смъртността. Оказа се, че разположените в използвани обработваеми площи и открити тревни площи (пасища, ливади, запустели и обрасли обработваеми площи и др.) електропреносни линии са много по-опасни от разположените в лозя и овощни градини. Може би заради прекалено малката извадка от загинали птици не можахме да установим кой вид релеф (изпъкнал, равен или полегат) е най-опасен за птиците, но бъдещите изследвания ще хвърлят светлина и по този аспект на проблема.

Всеки ще си каже, че сигурно по време на миграцията загиват много повече птици, но направените статистически изчисления не установиха значими разлики в смъртността през различните сезони.

Направените анализи ще ни помогнат за разработване на конкретни природозащитни мерки за опазване на птиците от негативното въздействие на рисковата електропреносна мрежа. В Холандия например близо 100% от електропреносните линии се намират под земята.

В много страни, а отскоро и в България, се прилага методът на обезопасяване на частите от проводниците, разположени в близост до стълбовете. Това са местата, където най-често загиват птици поради докосване на проводник и част от стълба, при което птицата прави връзка със земята и проводника под напрежение. Използват се пластмасови изолатори,

които предпазват птиците от докосване на проводниците. Този подход дава много добри резултати.

Доста по-трудно е да се обезопасят самите жици между два стълба, но може да се намери решение и за това.

И като заключение искам да споделя, че в България проблемът се оказва много сериозен и имаме спешна необходимост от подробна и конкретна информация. С колкото повече информация разполагаме, толкова по-убедително можем да преговаряме с електроразпределителните компании за обезопасяване на опасните за птиците стълбове.

Георги Герджиков

Проект „Опазване на царския орел и ловния сокол в ключовите за тях места от мрежата Natura 2000 в България“, LIFE 07/NAT/BG/000068, финансиран по програма LIFE+ на ЕС

Изолатори,
използвани вече
и в България

Ако някой се интересува от проблема или намери мъртва птица, за която допуска, че е загинала при контакт с електропреносната мрежа, може да се свърже с нас и да сподели информацията:

Георги Герджиков GSM 0883349412

georgi.gerdjиков@gmail.com

Димитър Демердзиев GSM 0878599376

dimitar.demerdzhev@bsspb.org

Загинал от токов удар гарван

ВЛАСТЕЛИНЪТ НА ОСТРОВИТЕ

В интервю с немския биолог Маркус Джайс Емил Тодоров от БДЗП разказа за състоянието на морския орел в България през последните години

КАКВА Е СЕГАШНАТА СИТУАЦИЯ С МОРСКИЯ ОРЕЛ В БЪЛГАРИЯ - КАКЪВ Е БРОЯТ НА ДВОЙКИТЕ И НОВОИЗЛУПЕНИТЕ ПРЕЗ 2010 Г.?

През 2010 г. гнездовата популация на морския орел в България достигна своята най-висока численост от 15-20 двойки след периода на 70-те години. Основа на увеличаващата се популация е Дунавското поречие с около 10-12 двойки, но през последните години най-едрият орел, срещаш се на Балканския полуостров, вече успешно се размножава и във вътрешността на страната. През последните 10 години БДЗП провежда редовен мониторинг на известните гнездови двойки в страната, изпълняван основно от доброволците на дружеството от гр. Свищов. В този район по река Дунав през 2010 година орелът се завърна на два нови острова и заедно със съществуващите две двойки общият брой достигна четири двойки през 20 км разстояние, което е една стабилна микропопулация. Новото през тази година беше първото по рода си опръстеняване на орли с цветни пръстени, с което България се присъедини към международната програма за опръстеняването на морския орел в Европа. Екипът на БДЗП и Природен парк „Персина“ успешно опръстени 3 орлета от 2 гнезда, разположени на територията на парка.

КАКВИ МЕСТООБИТАНИЯ ИЗПОЛЗВА ОРЕЛЪТ? КОЛКО ДАЛЕЧЕ ОТ НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА СА РАЗПОЛОЖЕНИ ГНЕЗДАТА?

В страната гнезди в интервала от 20 до 200 метра надморска височина. Предпочита райони в близост до бреговете на големи сладководни водоеми (реки, блата, езера) или край морския бряг. Гнездовата територия често е в непосредствена близост до ловните му райони, които в страната са големите реки, язовири, езера, блата и рибарници.

В НЯКОИ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ МОРСКИЯТ ОРЕЛ Е ВСЕ ПО-БЛИЗО ДО ХОРАТА. ИМА ВСЕ ПОВЕЧЕ ГНЕЗДА В ЗЕМЕДЕЛСКИ ТЕРИТОРИИ ИЛИ БЛИЗО ДО ОЖИВЕНИ УЛИЦИ, ГРАДОВЕ, СЕЛА. ИМА ЛИ ПОДОБНА ТЕНДЕНЦИЯ В БЪЛГАРИЯ?

Все още нямаме регистрирана подобна близост на орлите до цивилизацията. Повечето гнезда са разположени в труднодостъпни територии, особено по дунавските острови, но имаме индикации, че във вътрешността на страната орлите се доближават до нас, например две от гнездата, които са сред обработва-

Емил Тодоров
Снимка Архив БДЗП

еми територии, са в близост до натоварени земеделски пътища. С увеличаването на популацията може да очакваме скоро орлите да станат и наши съседи.

ИМА ЛИ ПОДХОДЯЩИ МЕСТООБИТАНИЯ, ВСЕ ОЩЕ НЕЗАЕТИ ОТ ОРЛИТЕ?

Да. Река Дунав предлага отлични гнездови и хранителни местообитания, които все още не са заети от орлите. Въпреки че повечето острови са превърнати в тополови плантации за нуждите на дърводобивната промишленост, на някои от тях все още има естествени горско-дървесни съобщества, които са предпочитани от орлите. Така например една от новите двойки орли зае територия на остров, чиято площ - над 90% - е заета от хибридна тополова култура. С нарастването на популацията съвсем скоро може да очакваме гнездова двойка орли на всеки дунавски остров между България и Румъния.

КОИ ДЪРВЕСНИ ВИДОВЕ СА СРЕД НАЙ-ПРЕДПОЧИТАНИТЕ ОТ ОРЛИТЕ ЗА ТЕХНИТЕ ГНЕЗДА? ИМА ЛИ РАЗЛИЧИЯ В ГНЕЗДОВАТА УСПЕШАЕМОСТ, ДЪЛЖАЩА СЕ НА РАЗЛИЧНИТЕ ВИДОВЕ ДЪРВЕТА?

Предпочитат високи дървета, предимно черна и бяла топола (*Populus nigra* и *P. alba*) по дунавските острови и широколистни гори от дъб (*Quercus sp.*) по Черноморието и във вътрешността на страната. Огромните по размери гнезда с диаметър 1-1,5 метра и височина около 2 метра често са разположени в най-високата част на короната на височина около 22-27 метра.

КАКВА Е ОСНОВНАТА ХРАНА НА МОРСКИЯ ОРЕЛ В БЪЛГАРИЯ?

Все още нямаме детайлни проучвания относно хранителния спектър, но от наблюдения установяваме, че рибата присъства по-често в менюто на орлите през гнездовия сезон, а през зимата - основно водолюбиви птици. От хранителните остатъци, събрани от две гнезда през май 2010 г., установяваме два основни вида риби - дунавска скумрия (*Alosa pontica*) и сребриста каракуда (*Carassius gibelio*), от птиците - основно остатъци от лиски (*Fulica atra*).

Едно от първите опръстенени орлета в България. Снимка Е. Тодоров

КОЛКО МОРСКИ ОРЛИ ПРЕКАРВАТ ЗИМАТА В БЪЛГАРИЯ?

Резултатите от провежданото ежегодно среднозимно преброяване на водолубивите птици в страната показват, че между 7 и 34 орли прекарват зимата около гнездовите си територии в близост до влажните зони.

КОЛКО ОРЛИ ЗАГИВАТ ВСЛЕДСТВИЕ ОТ НЕЗАКОННО ОТРАВЯНЕ ИЛИ СЪЛЪСЪЦИ С ЕЛЕКТРОПРЕНОСНАТА МРЕЖА?

Досега нямаме докладвани случаи на намерени орли, загинали вследствие на отравяне или сълсъщи с електропроводи, но е твърде вероятно такива случаи да съществуват. Имаме обаче случай на браконьерски отстрел. За щастие орелът успешно се възстанови от нараняванията, причинени от оловните сачми.

КАКВИ ДРУГИ ЗАПЛАХИ ЗА МОРСКИТЕ ОРЛИ СЪЩЕСТВУВАТ В БЪЛГАРИЯ?

Сред основните заплахи за орлите са унищожаването на гнездовите местообитания, главно вследствие от неправилни горско-стопански дейности, и унищожаването на хранителните местообитания, основно заради пресушаването на влажните зони. Безпокойството през гнездовия сезон и браконьерският отстрел също са сред потенциалните заплахи. В много случаи тези заплахи са следствие от липсата на познания за орлите и ниска природозащитна култура на местното население и отговорните институции, стопанисващи районите с орли.

ИМА ЛИ ТЕРИТОРИИ, ЗАЕТИ ОТ ОРЛИ И ЗАПЛАШЕНИ ОТ ИНФРАСТРУКТУРНИ ПРОЕКТИ КАТО ИЗГРАЖДАНЕ НА ЯЗОВИРИ ИЛИ МАГИСТРАЛИ?

Най-съществената заплаха за гнездовата популация на морския орел в страната ще бъде реализирането на голям европейски проект между България и Румъния

за удължаването на плавателния път на р. Дунав. Предвидяните строителни дейности и конструкции ще засегнат много от дунавските острови, обитавани от орли.

КОЛКО ОТ МЕСТООБИТАНИЯТА НА ОРЛИТЕ СА ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ? ИМА ЛИ ТЕРИТОРИИ ОКОЛО ГНЕЗДАТА, ЗАЩИТЕНИ ОТ ГОРСКО-СТОПАНСКИ ДЕЙНОСТИ ПРЕЗ ГНЕЗДОВИЯ СЕЗОН?

Повече от 70% от гнездата са в границите на защитени територии. Някои са на територията на строги резервати, където всякакви човешки дейности са забранени, други са в зони, където режимите не са толкова строги. Именно там съществува сериозна заплаха от безпокойство вследствие от горско-стопански дейности, особено в началото на гнездовия сезон, когато орлите са най-уязвими. Съществуват и няколко гнезда в територии, които към момента не са поставени под законова защита.

КАК ВИЖДАШ БЪДЕЩЕТО НА МОРСКИЯ ОРЕЛ В БЪЛГАРИЯ?

Според мен бъдещето на орлите ще става все по-светло и по-светло, ако продължаващото увеличаване на числеността в по-северните части на ареала на вида продължи, а в същото време тук, в България, успеем да опазваме всички местообитания и максимално да снижим смъртността на орлите.

БДЗП ще продължи да следи отблизо състоянието на вида и където е необходимо, ще осъществява природозащитни дейности за опазването на орлите. По този начин, вярвам, много скоро този величествен орел ще се рее отново в небето над своите бивши гнездовища.

КАКВО Е ТВОЕТО НАЙ-УДИВИТЕЛНО ПРЕЖИВЯВАНЕ С МОРСКИ ОРЕЛ?

Бях толкова силно впечатлен от величието на орела, че си казах, че ще положа усилия да запазя този вид в района, където живея. Всяко следващо наблюдение оставяше у мен много емоции и ме караше все повече време да посвещавам на дейности за неговото опазване. Без съмнение най-запомнящо се засега е първото по рода си опръстеняване на вида в България с цветни пръстени през май 2010 г. Изкачването по високите над 30 метра дървета е много рискована и трудна задача, но благодарение на опитен катерач (Ясен Дюлгеров, на който сме изключително благодарни!) успяхме да достигнем до все още нелетящите млади орли в гнездата. Имах шанса да видя „Властелина на островите“ от една ръка разстояние, а след това и неговия величествен полет високо в небето.

Проект „Заедно за Дунав“, финансиран от Програмата за Трансгранично сътрудничество Румъния-България

www.cbcrromaniabulgaria.eu
Инвестираме в бъдещето ти!

Програмата за Трансгранично сътрудничество Румъния - България е съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Съдържанието на този материал не представлява непременно официалната позиция на Европейския съюз.

Конфискувани бивни от хипопотам
Снимка Д. Градинаров

Костенурка, конфискувана
на летище Хийтроу, Лондон
Снимка Д. Градинаров

ПРЕСТЪПЛЕНИЯ СРЕЩУ ДИВАТА ПРИРОДА

Съществен,
но все още
силно подценяван проблем

Отровен царски орел в Сакар
Снимка Н. Терзиев

Експерт Мария
Кирилова
(Агенция Митници)
с контрабандния
рог от носорог
Снимка Д. Градинаров

В глобален план решаването на проблема с такива престъпления се оказва с все по-голямо значение за опазването на редки и застрашени от изчезване видове. Има примери за популации, които буквално може да бъдат унищожени поради браконьерство и улавяне на екземпляри сред природата с цел незаконна търговия. Няма да е пресилено да се каже дори, че запазването на цели екосистеми и тяхното функциониране зависи от ефективната борба срещу различни посегателства, които влизат в категорията „престъпления срещу дивата природа“.

Престъпленията срещу дивата природа винаги са били сериозен проблем и в същото време винаги са били подценявани или напълно игнорирани от държавните институции и дори от обществото като цяло. Може би на фона на всички сериозни икономически несгоди и тежката обща престъпност в България през последните 20 години посегателствата срещу дивата природа изглеждат незначителни. Но истината е, че тези престъпления са съществен проблем и силното му подценяване за съжаление показва най-вече неговото неразбиране и неадекватното оценяване на реалните му мащаби.

В България всяка година вероятно стават стотици подобни посегателства, само малка част от които достигат до знанието на хората, работещи в областта на опазването на дивата природа, различни представители на НПО, както и държавните институции, имащи отношение към прилагането на природозащитните закони. Сложността на разбирането на проблема се крие в неговата комплексност и нееднородност, защото престъпленията срещу дивата природа могат да бъдат най-различни:

- пряко унищожаване на местообитанията, като в това число влизат и редица инвестиционни намерения, които привидно спазват „правилата“ и българското законодателство;
- несъзнателни действия, свързани с практики за подобряване на селскостопанските добиви или за увеличаване на полезния дивеч, които имат косвено или пряко неблагоприятно влияние върху различни видове и в същото време обикновено съмнителен или никакъв положителен икономически ефект;
- преки посегателства върху редки и застрашени видове.

на стр.10 ►

Гай Шорок
върща млад
сокол-скит-
ник отново в
гнездото му
Снимка Архив RSPB

Обществото иска да види своето природно наследство добре опазено

Интервю с Гай Шорок, шеф на отдела за престъпления срещу птиците в Кралското дружество за защита на птиците (RSPB/BirdLife UK)

„Организации като БДЗП са много важни и могат да доведат до истинска промяна в природозащитата“ – смята Гай Шорок след посещението си в България.

От колко време се занимавате с престъпления срещу птиците? Разкажете ни малко повече за вашата настояща работа.

Първо работих 7 години като редови полицаи, но напуснах и започнах да се занимавам с опазване на природата. Преследвам „престъпления срещу птиците“ през последните 19 години и досега съм участвал в стотици разследвания, свързани с нелегално отнемане, убиване и държане на затворено и вземане на техните яйца. Нашата най-важна работа е свързана с браконьерското убиване на хищни птици. Имаме сериозни проблеми в някои райони, където хищни птици биват застрелвани, хващани или отравяни с цел редуциране на щетите върху птици, обект на лов, които са отглеждани специално за тази цел. Такива действия продължават да имат значително негативно влияние върху броя и разпространението на видове като скалния орел, червената каня и полския блатар.

Разкажете ни най-интересния случай, върху който сте работил.

Смятам, че най-интересният ми случай беше с един контрабандист, който ограбваше яйца на средиземноморски сокол на остров Майорка, след това ги пренасяше в Обединеното кралство, където отглеждаше малките и след това ги продаваше. Най-странното беше, че той живееше само на два километра от моя офис. Когато направихме обиск заедно с полицията, намерихме в задния двор на къщата клетка с 6 изключително шумни млади средиземноморски соколи. Открихме също екипировката му за катерене и кутиите, които е използвал, за да вземе и пренесе яйцата във Великобритания. По-късно проследихме 6 птици, които вече беше продал. Той твърдеше, че птиците са размножени в плен и че ги е купил от Франция от човек на име Пиер. Липсваха обаче всякакви други подробности. Аз отидох до Майорка, за да събера съдебни доказателства, а след това и до Франция заедно с мой колега полицаи, където събрахме свидетелски показания от представители на държавните институции, че всъщност няма нито един соколар във Франция, който притежава и отглежда средиземноморски соколи. След

продължителен процес се стигна до ефективна присъда от 8 месеца затвор за нелегална търговия с птиците. Щастлив край имаше и за птиците, тъй като успяхме да ги върнем и шестте в Майорка, а по-късно разбрахме, че повечето от тях са били пуснати в дивата природа.

Какъв според вас е най-важният проблем, който трябва да разрешим в България, за да имаме напредък в борбата с престъпленията срещу дивата природа?

Мисля, че най-важното е българските институции да приемат престъпленията срещу дивата природа като всяко друго престъпление и да осъзнаят, че на тези престъпления трябва да се противодейства, за да се предотврати експлоатирането и разрушаването на дивата природа. Някои от хората, участващи в тези дейности, печелят огромни средства от нелегалната си дейност и участват и в други престъпни дейности. Тези въпроси са от голямо значение за обществото, което иска да види своето природно наследство добре опазено. След като започне да подпомага работата на точните хора и институции и тяхната съвместна работа с помощта на НПО, правителството ще разбере, че това може да доведе до истинска промяна.

Какво е вашето послание за членовете на БДЗП?

Организациите като БДЗП са много важни и могат да доведат до истинска промяна в природозащитата. БДЗП има удивително ангажирани служители, членове и доброволци. Но най-важното е, че вашата подкрепа е крайно необходима. Ако всеки от вас убеди един свой приятел да се присъедини към БДЗП и го помоли той също да убеди някой друг да стане член на организацията, то това ще помогне на дружеството да се развие и да разшири отличната работа, която върши и в момента.

Интервюто взе Теодора Петрова

Проект „Опазване на царския орел и ловния сокол в ключовите за тях места от мрежата Натура 2000 в България“, LIFE 07/NAT/BG/000068, финансиран по програма LIFE+ на ЕС

През годините Българско дружество за защита на птиците винаги е имало активна позиция по отношение на такива престъпления и е работело за ефективното им ограничаване.

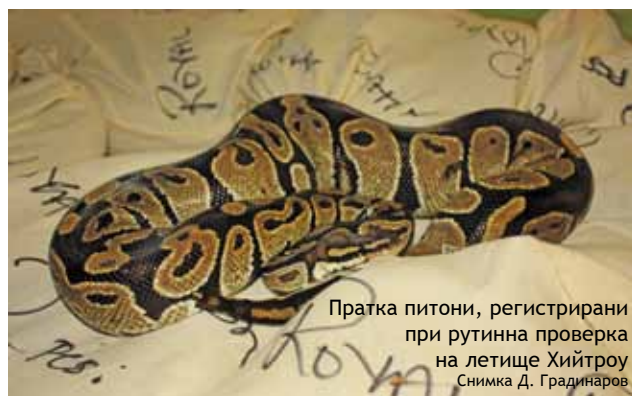
Много важно направление в тази насока е допълване-то и подобряването на съществуващите наказателно-процесуални разпоредби по отношение на природо-защитното законодателство. Във връзка с дейностите на БДЗП по опазване на сухоземните костенурки през 2003 г. БДЗП и Българска фондация „Биоразнообразие“ внесоха предложения за промени и допълнение в някои от водещите наши закони - Закона за биологичното разнообразие (ЗБР), Наказателния кодекс (НК) на България и др. Благодарение на инициативата такива промени в ЗБР и НК на Република България бяха осъществени през 2005 г., като беше повишена строгостта на закона спрямо браконьерите. След промените чл. 278,в от НК вече гласи: „Който унищожи, улови, задържи или продаде екземпляр от европейски или световно застрашени диви гръбначни животни без необходимостта за това разрешение, се наказва с лишаване от свобода до 5 години, както и с глоба от 1000 до 5000 лева и с компенсирание на нанесените щети.“

Именно благодарение на работата в тази посока са спирани и предотвратявани редица подобни посегателства, включително и първият случай в България, довел до ефективна присъда за контрабанда на сухоземни костенурки през 1996 г.

Въпреки това ситуацията в България е далече от желаното ниво на ефективна работа срещу този тип престъпна дейност. Без сериозна ангажираност на отговорните институции развитието в тази посока би било много трудно и бавно.

За съжаление и през 2010 г. бяха регистрирани някои сериозни престъпления. Тези случаи по всяка вероятност са само малка част от това, което се случва в действителност, и загатват за мащабите на тези нелегални дейности и природозащитните проблеми, произтичащи от тях. Сред най-фрапиращите случаи беше опитът за трафик на два ястребови орела през ГКПП Видин с фалшиви документи. Нелегалният износ на птиците от страната бе предотвратен от митнически служител на ГКПП Видин, който е член на БДЗП и е запознат с проблемите с ограбването на гнезда и търговия с хищни птици. На нарушителя са повдигнати 3 обвинения - за митническо нарушение, за фалшифициране на документи и за нарушение на Закона за биологичното разнообразие. Друг случай беше опитът за трафик на голям брой папагали Жако през Аерогара София - 108 папагала пристигат с полет от Бейрут на Летище София, натъпкани в пластмасови кафези без CITES документи и сертификат за произход. България се явява транзитна зона за търговците на редки и екзотични птици и през годините вероятно са минали стотици, ако не и хиляди папагали само от този вид.

Един от най-знаковите случаи обаче е откраднатият млад царски орел от гнездо в НАТУРА 2000 зона в Сакар. Гнездото е ограбено през нощта, тъй като през деня се охранява от доброволци на БДЗП. През последните години БДЗП положи много усилия за охрана на най-рисковите гнезда на царски орли, но тази охрана е насочена най-вече към предотвратяване на безпокойство в резултат на нормални човешки дейности и доброволците не са в състояние да предотвратят умишлени злонамерени действия. Случаят е показателен за

Пратка питони, регистрирани при рутинна проверка на летище Хийтроу
Снимка Д. Градинаров

нивото на организация на посегателствата, особено срещу редки видове грабливи птици в България, и показва самоувереността на хората, който се занимават с ограбване на гнезда. Дървото е много трудно за катерене и крадците са използвали специализирана екипировка, и то през нощта, когато гнездото не е било под пряко наблюдение. Има сериозни основания да се смята, че и гнездо, охранявано от Зелени Балкани, също е било ограбено тази година.

Установиха се и нови косвени доказателства за редица други посегателства - незаконно убиване на мечки, дори на индивиди, снабдени със сателитен предавател с цел изучаването им и по-доброто опазване на българската популация.

Документирани бяха и нови случаи на специално изградени дървени стълби, водещи до гнезда на скални орли - вероятно ограбени и прогонени от соколари или иманяри. Регистрирани са и случаи на заложили от гълъбари отровни примамки за соколи, както и на незаконно използване на отрови срещу хищни бозайници, чиито жертви впоследствие стават царски орли и други редки видове птици. Има и сериозни съмнения за убийства на редки видове като египетския лешояд от препаратори и колекционери. Това е една от вероятните причини за значителния спад на гнездящите египетски лешояди в долината на р. Русенски Лом. Уловът, незаконната търговия и евентуалният трафик на различни видове пойни птици, като щиглеците и скатиите, продължават да бъдат една от най-честите и масови форми на нарушение на природозащитното ни законодателство.

Това вероятно е просто върхът на айсберга от подобни случаи и само може да се предполага какви са мащабите на целия проблем. Но най-важното е, че той съществува и е може би по-актуален от всякога, особено в условията на глобализация. Това, което е важно, е да се разбере връзката на тези престъпления с всички други престъпления, защото обикновено те се извършват от един и същ криминален контингент, използват се едни и същи канали и контрабандни схеми.

В рамките на проект LIFE+ „Опазване на царския орел и ловния сокол в България“ БДЗП продължава да работи за подпомагане и повишаване на капацитета на българските институции, имащи пряко отношение към проблема.

През 2009 г. се състоя първата от планираните в проекта срещи, на която представители на българските институции, както и британски експерти от Кралското дружество за защита на птиците (RSPB/BirdLife UK) и експерти от БДЗП, споделиха своя опит и обсъдиха възможностите за сътрудничество и начините за ефективна съвместна работа в тази област.

22-ра Национална годишна среща на британските институции, работещи в областта на предотвратяване на престъпления срещу природата

Снимка Д. Градинаров

Експерт Румен Богоев (МВР София) с контрабанден череп на кафява мечка

Снимка Д. Градинаров

През октомври 2010 г. представители на българските институции - от Министерството на вътрешните работи и Агенция Митници - заедно с експерти от БДЗП имаха възможността да посетят 22-рата Национална годишна среща на представителите на британските институции, работещи в областта на предотвратяване на престъпления срещу природата. Експертите от България посетиха още и Animal Health (Изпълнителна агенция към Министерството на околната среда, храните и селските райони на Великобритания), където се запознах с работата на специализирания отдел по CITES (Конвенцията за международна търговия със застрашени видове), както и митническата служба на летище Хийтроу в Лондон, където обстойно се запознах с работата и конкретните случаи, с които ежедневно се сблъскват митническите служители на летището. Английските митничари и гранични полицаи представиха различни конкретни случаи на трафик на редки видове и части от тях - трафик на редки и застрашени видове костенурки, крокодили, змии и други видове влечуги, редки видове папагали, лемури, риби, земноводни, редки и скъпи видове дървесина, различни части и тъкани от застрашени видове с приложение в китайската традиционна медицина и много други. Беше показано в детайли как е извършен опит за трафик на рогове от носорози, открити в специално изработена статуя от бронз, представляваща дървен пън с кацнала на него пойна птица. Тя е била пренасяна от експерт „изкуствовед“ и е представена като статуя от XIX век в австрийски стил. Съмнителните обстоятелства по пренасянето на тази статуя са направили впечатление на митническите служители. При рентгенова снимка те разкриват силуетите на 2 рога от носорог, разположени с върховете си един към друг с цел спестяване на пространство. Общото тегло на двата рога е около 12 кг - а един килограм се търгува на черния пазар между 10 000 и 20 000 евро. Срещу трафиканта е заведено дело и той е осъден на 2 години ефективен затвор и значителна парична глоба. На летище Хийтроу се запознах и с интересен случай на трафик на редки орхидеи от Азия - нов вид, открит през 1996 г. и изчезнал напълно до 2004 г. вследствие на събиране на диви екземпляри за колекционери.

Общото впечатление от тази визита е изключително високото и ефективно ниво, на което работят британските институции и структури, при това съвместно с неправителствени организации, като RSPB, които са били инициращият фактор на този процес във Великобритания преди 20 години. Но може би най-важният акцент при посещението беше, че работата срещу престъпленията срещу дивата природа е най-добрият пример за сътрудничество въобще между институции в Обединеното кралство, което е изключително важен пример за нуждата и ползата от работа в тази посока в България - както в национален, така и в международен план. На 13 октомври 2010 г. бе организирана втора среща

Посещение в митническата служба на летище Хийтроу, Лондон

Снимка Д. Градинаров

в България за предотвратяване на престъпленията срещу дивата природа. Тя отново събра основните институции, имащи отношение към проблема (Главна дирекция Икономическа и Криминална полиция на МВР, Главна дирекция Гранична полиция, Агенция Митници, Изпълнителната агенция по горите, Министерството на околната среда и водите, както и регионалните инспекторати по околната среда в София и Пазарджик). Гости бяха главен експерт Гай Шорек, завеждащ отдела „Престъпления срещу птици“ в RSPB, и специалният гост тази година - Брайън Стюарт, началник на Националната служба за престъпления срещу природата, специално подразделение на полицията, занимаващо се само с подобен род престъпления.

Определено на тази среща се усети активното участие на всички присъстващи и добрата воля за по-нататъшни конкретни действия - подобряване на комуникацията между институциите, активна работа с прокуратурата, организиране на специализирани обучения, отговорно приемане на борбата срещу тези престъпления като приоритет от институциите.

Разбира се, това е само началото и би било наивно да смятаме, че проблемите ще се разрешат бързо или лесно, но трябва все от някъде да започнем. От тук нататък ни чака много съвместна работа. Имаме нужда от комуникация за по-добро сътрудничество, по-широко отразяване на проблема в медиите и подобряване на законодателството.

Димитър Градинаров

Национален координатор на БДЗП на дейностите по борба с браконьерството и предотвратяване на престъпления срещу природата

Проект „Опазване на царския орел и ловния сокол в ключовите за тях места от мрежата Natura 2000 в България“, LIFE 07/NAT/BG/000068, финансиран по програма LIFE+ на ЕС

Правосъдието се нуждае от образование за престъпленията срещу природата

Интервю на Милен Енчев (в. „Дневник“) с Брайън Стюарт

КАКВА БЕШЕ ЦЕЛТА НА ВАШЕТО ПОСЕЩЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ?

Целта беше да обменим опит с българските власти, за да подобрим разбирането им по темата защита на дивата природа и разследването на престъпленията спрямо нея в България. Има такива и тук, в границите на България, а както знаете за този род престъпления няма граници. Гостувайки в страната ви, научих например, че имате едно от най-големите видови разнообразия на лешояди в Европа. Останах с впечатление, че властите в България имат желание да развият правоприлагането в тази насока.

НЕОБХОДИМА ЛИ Е СПЕЦИАЛНА ПОЛИЦИЯ ЗА ТЕЗИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ - РЕДОВИТЕ ПОЛИЦИИ НЕ СЕ ЛИ ЗАНИМАВАТ С ТЯХ?

Напротив, всички полиции във Великобритания работят и по такива случаи, но вие сте напълно прав, че това е една доста специализирана област и тя се нуждае от координационно звено. Нашата дирекция работи от 2006 г., в момента сме базирани в Единбург, Шотландия.

ГОДИШНО КОЛКО ПРЕСТЪПЛЕНИЯ СПРЯМО ДИВАТА ПРИРОДА РАЗКРИВАТЕ И КАКВИ ПО-ТОЧНО?

През последните две години във Великобритания са събрани данни за около 10 000 инцидента в тази об-

Брайън Стюарт е директор на британската Национална служба за престъпленията срещу природата (NWCU) от 2008 г. Преди това той е ръководил полицията в западен Единбург и се е занимавал със събития от първостепенно значение, сред които срещата на Г8 в шотландската столица през 2005 г. Г-н Стюарт беше в България по покана на Българското дружество за защита на птиците за участие в работна среща за престъпленията срещу природата, в която участваха всички заинтересовани български институции. Срещата беше в рамките на проект на БДЗП по европейската програма LIFE+ за опазване на царския орел и ловния сокол.

ласт. Разкриваемостта значително се повиши и това доведе до изпращането на редици случаи в съда. Хората стават по-осведомени за тези деяния, медиите пишат повече за тях. Това е незаконен бизнес, в който се въртят страшно много пари. Имаме мащабни престъпления, засягащи емблематични застрашени видове като скалния орел, червената каня и полския блатар...

ЗНАЕТЕ ЛИ ПРИБЛИЗИТЕЛНИЯ РАЗМЕР НА СУМИТЕ, КОИТО СЕ ВЪРТЯТ ГОДИШНО В МЕЖДУНАРОДНАТА ТЪРГОВИЯ СЪС ЗАЩИТЕНИ ВИДОВЕ?

Не знаем размера на престъпленията спрямо дивата природа в глобален мащаб. Истината е, че не знаем с точност какви са сумите, но има случаи, които са свързани понякога със стойности, достигащи милиарди паунда.

НЯКАКВИ ПРЕДПОЛОЖЕНИЯ РАЗКРИТИТЕ ОТ ВАС ПРЕСТЪПЛЕНИЯ КАКВА ЧАСТ СА ОТ ВСИЧКИ, КОИТО СЕ СЛУЧВАТ ВЪВ ВЕЛИКОБРИТАНИЯ?

Още веднъж - не можем да кажем. Можем да твърдим само, че става дума за значителни престъпления и значителни суми.

ИМАТЕ ЛИ ДАННИ ДАЛИ ОТ БЪЛГАРИЯ И ДРУГИТЕ БАЛКАНСКИ СТРАНИ СЕ ИЗНАСЯТ ЯЙЦА ЗА КОЛЕКЦИОНЕРИТЕ В ЗАПАДНА ЕВРОПА И ВЕЛИКОБРИТАНИЯ?

Аз съм полицейски служител и не би трябвало да говоря за оперативна работа и разследвания. Мога да кажа уверено обаче, че тук има хора, свързани с търговията със защитени видове по света. Уверен съм също, че има хора, които незаконно купуват животни от чужбина и ги вкарват в страната. У

нас имаше осъден човек за такива престъпления и той беше свързан с Балканите. Човекът беше спечелил хиляди лири от контрабанда на редки видове влечуги от балканските страни, което - предполага се - е засегнало много неблагоприятно природозащитния им статус тук. А в същото време, докато се извършват тези престъпления, както знаете, в цяла Европа се създават нови и нови природозащитни регламенти в името на това следващите поколения също да могат да се радват на богатата картина на природното многообразие.

**КАКВИ СА НАЙ-ТЕЖКИТЕ НАКАЗАНИЯ
ЗА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ СПРЯМО ДИВАТА ПРИРОДА
ВЪВ ВАШАТА СТРАНА И КОИ СА НАЙ-ТЕЖКИТЕ
ПРИСЪДИ ДОСЕГА?**

Например ако някой контрабандно внася редки животни в кралството в нарушение на Международната конвенция за търговията със защитени видове и бъде хванат на границата, може да получи максимално наказание от 7 години затвор и отделно парична санкция. Ако животните са прекарани през границата, наказанието за хората, които са участвали в нелегалната търговия с тях, е до 5 години.

НАЛАГАНИ ЛИ СА ТАКИВА „РЕКОРДНИ“ ПРИСЪДИ?

Както разказах и на срещата ни с българските институции, постоянно усъвършенстваме работата по тези престъпления - ние образуваме съдебния състав, прокурорите. Така съдът постепенно си изяснява ефекта от тези престъпления и природозащитния статус на някои специални видове, които са били търгувани. Ние предоставяме на прокуратурата т.нар. становища за ефекта, така че да им помогнем да разберат тежестта на конкретното престъпление. И цялата наша практика, бих казал, сериозно променя британското правораздаване по отношение на делата за природозащита.

**ИМАЛИ ЛИ СТЕ „ПРОВАЛИ“, ПРИ КОИТО
ЗАЛАВЯТЕ ПРОЯВЕН НАРУШИТЕЛ,
НО СЪДЪТ ГО ОПРАВДАВА?**

Случвало се е, но не бих окачествил тези казуси като „провал“, защото това е опит и за нас, и за съда. Случвало се е, разбира се, вместо ефективна присъда някой да получи условна или парична глоба, или мъмрене. Принципи на демокрацията и справедливото правораздаване е, че ние не можем да се месим пряко в решенията на съда.

**ВСЪЩНОСТ КАКВО БИ ТРЯБВАЛО ДА РАЗБИРАМЕ
ПОД ПРЕСТЪПЛЕНИЯ СПРЯМО ДИВАТА ПРИРОДА -
МОЖЕМ ЛИ ДА ОКАЧЕСТВИМ КАТО ТАКОВА ЕДИН
ГОЛЯМ ПРОМИШЛЕН ТОКСИЧЕН РАЗЛИВ КАТО ТОЗИ,
КОЙТО СЕ СЛУЧИ В УНГАРИЯ?**

Не съм наясно с конкретния случай и ми е трудно да ви отговоря. Това, с което се занимаваме ние, са конкретно престъпленията, засягащи дивата флора и фауна.

ПОВДИГА СЕ БУЛОТО НА ЗАГАДКИТЕ ОКОЛО ЛОВНИЯ СОКОЛ В БЪЛГАРИЯ

Няма спор - мистериите около ловния сокол в България са много. Много са и мненията за неговото състояние у нас. Според някои той дори вече е изчезнал или ако все още има останали птици, то това са самотни скитащи мъжки индивиди. Според хората обаче, които са повече време на терена, по-често на точното място и в точното време, ловен сокол има, дори е много вероятно някоя и друга двойка все още да гнезди. Проблемът е, че никой не посочва обитавано гнездо. Друг е въпросът ако има такова гнездо, дали изобщо би трябвало да се посочва!

Работата е там, че именно поради системното и целенасочено ограбване на гнездата тази великолепна птица е на ръба на изчезването от България. Известни са и някои от хората, отговорни за това, знаят се техните методи на работа и - за съжаление! - изключителната им опитност във вършенето на злото. Затова съвсем закономерно БДЗП поддържа конфиденциалност по въпроса за ловния сокол. С други думи - не казва всичко, което знае за него. След 2006 г. нашите екипи провеждат мониторинг на вида в национален мащаб в рамките на няколко проекта (включително финансирани от Програма LIFE+ на Европейския съюз и Фонда на Би Би Си за дивата природа). Събрани са голям обем данни, в това число и наблюдения на двойки, женски птици през размножителния сезон в бивши находища на вида, носещи храна екземпляри, направени са десетки снимки на ловни соколи. Тук представяме едни от най-интересните от тях, направени през 2010 г. в северна България и показващи двойка ловни соколи, при които мъжката птица донася скорец и във въздуха я подава на женската. Автор на снимките е Г. Мартин от BirdLife, но свидетели на тази прекрасна гледка са и двама души от екипа на БДЗП, работещ по опазването на ловния сокол.

Петър Янков

Проект „Опазване на царския орел и ловния сокол в ключовите за тях места от мрежата Натура 2000 в България“, LIFE 07/NAT/BG/000068, финансиран по програма LIFE+ на ЕС

Проект „Опазване на ловния сокол в България“, финансиран от BBC Wildlife Fund

ЕЛЕКТРОПАСТИРИ ЩЕ ПАЗЯТ ПТИЦИТЕ В РЕЗЕРВАТ „АТАНАСОВСКО ЕЗЕРО“

Готовият електропастир Снимки М. Вълчева

В един адски горещ августовски ден (може да е бил най-горещият от месеца) ние, екипът на проект „Живот за Бургаските езера“ към БДЗП, решихме да положим началото на една от най-интересните и важни проектни дейности - изграждането на система за контрол на хищниците в поддържан резерват „Атанасовско езеро“. Речено - сторено! В този ден заедно с Мартин, момчето от фирмата дистрибутор на електропастери, се озовахме рано сутринта в северната част на резервата. Бяхме си поставили амбициозната задача за час, най-много за два, да монтираме електрическата система, наречена електропастир, на една от дигите в езерото. Експериментът ни продължи обаче цели седем часа, прекарани под жаркото слънце и сред многото птици, които ни заобикаляха. Мисля, че точно те бяха тези, които ни даваха сили да свършим отлично работата си въпреки неудобствата.

Лесната на пръв поглед работа се оказва доста голямо и сериозно предизвикателство за Мартин и неговите колеги. Въпреки огромния опит, който имат не само в България, но и в други страни, те за пръв път се сблъскаха със задача, каквато ние им поставихме - да монтират електропастир на място, където част от съоръжението трябва да е в досег с вода. И още нещо ново - за пръв път у нас се изпробва подобна система за контрол на хищниците с цел осигуряване на спокойствие на птиците, които гнездят на земята. И това съвсем не случайно има да се случва точно по нашия проект и в най-богатото на птици място в страната ни - „Атанасовско езеро“.

За целта ние, работещите по проект „Живот за Бургаските езера“, избрахме дигата на най-големия басейн. Избраната дига е едно от местата в поддържания резерват, където по време на миграция кацат за почивка най-много на брой кървоглави пеликани. Затова решихме да започнем нашия опит точно оттук - първо да се опитаме на помогнем на този застрашен от изчезване в света вид. Но нека ви разкажа по-подробно какво представлява електропастирът и как работи. Това е възможно най-простата система, която може да си представите - няколко дървени кола, свързани по-

между си със сезал (едва ли има човек, който да не знае какво е това). Този сезал обаче е по-специален. В него има вградена хромна нишка и именно по нея тече електрическият ток. Цялата система се захранва с ток, който е екологично чист - произведен е от Слънцето. Става дума за малка фотоволтаична система (тя е най-важната част от електропастира), т.е. за клетки, които превръщат слънчевата енергия в електрическа. Тъй като не всеки ден е слънчево и топло (за мое най-голямо съжаление), към устройството за захранване има и вграден акумулатор, който съхранява нужната електроенергия и тя може да се използва до следващото слънчево зареждане. Всичко това Мартин обясняваше, докато ние му помагахме в работата.

Част от електропастира е и подвижната метална врата, която в случая е монтирана с цел да не възпрепятства достъпа на солничарите до дигите. През нея дори може да премине и малък багер, разбира се, след като захранването с ток е прекъснато. По нашия електропастир тече ток с енергия на високоволтовия импулс 0,5J. Той може да отблъсне животни с тегло до 350 килограма (това е много повече от едно среднотатистическо диво прасе). Според Мартин, който се оказва прекрасен събеседник, животното усеща силата на тока първо с

Всичко трябва да бъде изключително точно. Антон и Мартин мерят за последно вратата на електропастира

Металната врата на електропастира. Осигурява достъп на солничарите до дигата. През нея може да премине и малък багер

Константин замерва тока, който тече по системата

откритите части на тялото си - носа или челото. Разказа ни случаи от практиката си как след като животното бъде „ударено“ от тока, намирайки се в състояние на силен стрес, то преминава от другата страна на съоръжението и повече не може да го напусне.

Мартин снабди нашия електропастир със система за мълниезащита, а онази част от него, която е във водата, пригоди по възможно най-хитрия и странен начин - типично „по български“. За да не достига водата до въжетата, по които тече ток, той закачи към тях по една 10-литрова пластмасова бутилка от минерална вода (ще запазя марката в тайна, но ако се намери кой да ми плати за реклама, готова съм да я разкрия). Бутилките действат като шамандури - не позволяват въжето да потъне и да се намокри. Ето че отново побългарихме нещата, но се оказва, че работи. Съоръжението е монтирано на дигата, като затваря територия с дължина от около 1,5 км.

През по-голямата част от годината обаче нивото на водата в Атанасовското езеро е много ниско. Не случайно то е най-плитката свръхсолена лагуна у нас, достигаща дълбочина до 30 см. Това прави земните валове, които ние познаваме като диги, лесно достъпни за бездомни кучета, чакали, лисици, порове, белки и други дребни бозайници. Тези хищници са една от най-сериозните заплахи за птиците, които се хранят, почиват или размножават в естествения водоем - известно е, че директно унищожават птичи гнезда с яйца или малки през размножителния сезон, а и смущават и безпокоят птиците през цялата година. Сигурна съм, повечето от вас знаят, че птиците, обитаващи „Атанасовско езеро“, са предимно различни видове рибарки или дъждосвирици. Всички те строят гнездата си направо на земята - най-често правят малка ямка, в която снасят яйцата си. Затова са и изключително уязвими към подобен род заплаха, каквато са тези хищници.

Засага в страната ни няма приложена ефективна система за контрол на хищниците във влажните зони, обитавани от много редки и застрашени от изчезване дори и в световен мащаб видове птици. Затова и отдаваме такова голямо значение на нашия пръв и - надяваме се - не последен електропастир. Ако резултатите от наблюденията, които редовно извършваме на дигата с изградена система за контрол на хищниците, покажат, че тя действа ефективно, т.е. ако експериментът ни се окаже успешен, ние ще го приложим и на други земни валове в поддържаения резерват, а защо не и в други влажни зони на територията на страната и в чужбина, където има подобен проблем.

Този пръв електропастир в резерват „Атанасовско езеро“ няма да стои целогодишно. През зимните месеци от годината ще бъде демонтиран и съхраняван до про-

летта. Идеята е системата да бъде използвана само през размножителния сезон на птиците, защото тогава е най-необходима, за да се повиши гнездовият им успех. Електропастирите, които догодина ще инсталираме в двата края на диги, използвани от пеликаните за почивка, ще бъдат постоянни.

Монтирането на тези устройства, които - вярваме - ще допринесат за опазването на птиците обитатели на „Атанасовско езеро“, е възможно благодарение на партньорството и добрите взаимоотношения, които Българското дружество за защита на птиците има с дружеството „Черноморски солници“, използващо езерото за добив на сол. Това става по възможно най-естествения начин - чрез изпаряване на морска вода. Осигуряването на спокойствие на птиците, гнездящи на земята в поддържаия резерват „Атанасовско езеро“, пък е една от основните мерки за неговото опазване. Тя е залегнала в Плана за управление на защитената територия, който се прилага от Регионалната инспекция по околната среда и водите - Бургас с помощта на БДЗП, а сега и в лицето на най-новия проект на дружеството към програма LIFE+ на ЕС - „Живот за Бургаските езера“.

Мисля, че с нашия електропастир и ние ще станем част от интересните разкази на Мартин. Сред над хиляда електропастири, които е монтирал в страната и чужбина, предимно за защита на домашни животни - крави, коне и овце, има няколко по-пикантни и екзотични случая. Последният му интересен разказ, докато изграждахме съоръжението в езерото, беше за електропастир за защита на кенгура. И не става дума за Австралия, а за един от най-известните аквапаркове по нашето Черноморие. Към него собственикът му изградил зоокът за туристическа атракция. В него наред със сърни, елени и зайци гледал и кенгура. След като обаче три от тях станали жертва на бездомни кучета, той решил да опази собствеността и парите си чрез изграждане на електропастир. Според Мартин напоследък е много популярно прилагането на електропастири за защита на пчелини, нападени от мечки, в Западните Родопи. Пак там много широко разпространено било и поставянето на ограждения, по които тече слаб ток, на картофени ниви. Така стопаните защитават реколтата си от дивите прасета, които изравят картофите, за да се хранят с тях. Сега вече и ние сме част от семейството на електропастирите у нас, и то с какъв - за защита на птиците в „Атанасовско езеро“ от дребни хищници!

Мариана Вълчева

Проект „Живот за Бургаските езера“, LIFE 08/NAT/BG/000277, финансиран по програма LIFE+ на ЕС

ЗА ЕДИН ПО-РАЗЛИЧЕН РОЖДЕН ДЕН И ОЩЕ НЕЩО...

С радост и страх точно преди 30 години се е родил резерват „Атанасовско езеро“, разположен до Бургас. С радост и надежда в очите на неговите създатели за това, че най-богатото на птици място в България вече е защитено със закона, но и със страх какво има да се случва и как поредната защитена територия в страната ще просъществува през годините. Това усещане остави у нас вълнуващият и увлекателен разказ на Джон Робъртс от Уелс, който бе специален гост на празника на защитената територия по повод нейната 30-годишнина. Джонката, както е по-известен той сред орнитолозите, заедно с Таньо Мичев са основните „виновници“ да се обяви резерватът преди 30 години. Бившият преподавател от Английската гимназия в Бургас пръв организира орнитологичен мониторинг на езерото. Години по-късно с помощта на много хора - искрени ентузиастични и радатели за идеята да запазим нашата природа - подготвят и внасят необходимите документи в тогавашния Комитет за опазване на природната среда с вярата, че Атанасовското езеро ще бъде вписано в картата на защитените територии в страната. Благодарение на техните усилия през 1980 г. северната част на свръхсолената лагуна е обявена за природен резерват, а 19 години по-късно е преименувана в поддържан резерват - съгласно новия Закон за защитените територии. По традиция на всяка кръгла годишнина тези, които обичат езерото или работят за неговото опазване, организират малък празник, за да обърнат внимание на ценността или проблемите на резервата. Тази година три организации решихме да обединим усилията си в желанието ни да насочим празника не към „обичайните заподозрени“ - институции и еколози, - а към жителите и гостите на Бургас. Към хората, които посещават езерото заради неговите лечебна луга и кал, както и към такива, които дори не са чували за резервата или не подозират, че живеят в близост до такова уникално за Европа място. Верни на думите „Съединението прави силата“, стопаните на резервата в лицето на Регионална инспекция по околната среда и водите - Бургас (РИОСВ), ние - екипът на проект „Живот за Бургаските езера“ на БДЗП -

и нашите приятели от Българска фондация Биоразнообразие (БФБ) решихме да организираме традиционно един нетрадиционен празник за рождения ден на поддържан резерват „Атанасовско езеро“.

Започнахме с поставянето на голяма информационна табела за резервата и ползите му за птиците, хората и здравето им. Ще се радваме, ако тя дълго време служи на бургазлии, които трябва да знаят какво богатство притежават и че неговото опазване зависи само и единствено от тях.

Както се прави на рожден ден, поканихме близки приятели и за всички тях подготвихме много подаръци и изненади. Гостите на празника получиха дипломки (с информация за техния домакин - поддържан резерват „Атанасовско езеро“), стикери, разделители за книги и „птичка на клечка“. Всеки от тях си изтегли от забавните „късмети“ - „С черна кал се намажи - много здрав ще бъдеш ти“, „Среща близка с блатна птичка“, „Към небето погледни, щъркели ще видиш ти“, „Пада ти се днес късмет - в лугата да легнеш с кеф“.

Най-яркият за всички ни спомен ще остане лечебната кална баня и потапянето в лугата. Въпреки студеното време се намериха достатъчно ентузиастични да го направят, особено след рекламата на инж. Румен Желев, директор на Регионалната дирекция по горите - Бургас, за подмладяващия ефект на калта и желанието на българите да „хвърлят“ кал по другите (този път поне да е лечебна!). Младите и не толкова младите гости на празника оформиха с черните си от калта тела 2010 г. (обявена за Година на биоразнообразието) и фигура на пеликан (гледана с много въображение). За награда всички участници в „голямото мазане“ получиха специални тениски „30 г. поддържан резерват „Атанасовско езеро“. Все пак трябваше да облекат нещо чисто и топло след студентите, кални и мокри игри! Нямахме как да мине и този рожден ден без почерпка с празнична торта. Вярно, че забравихме свещите, но торта имаше. И то каква! Огромна вкусна торта с къдроглав пеликан - един от „обичайните заподозрени“ в резервата сред много други такива.

Мариана Вълчева, Радостина Ценова

ЗА ЕГИПЕТСКИЯ ЛЕШОЯД – С ТРЕВОГА И АКТИВНА ГРИЖА

През 2010 г. в България бяха установени 33 двойки египетски лешояди, които отгледаха общо 25 малки (15 двойки с едно малко и 5 с две малки). Всички малки бяха опръстенени с цветни пръстени и успешно излетяха от гнездата си. За съжаление много силно фрагментираната популация в Северна България продължава да намалява и се състои вече от само 8 двойки. През пролетта на 2010 г. заради незавръщането от Африка на едната птица от последната двойка видът изчезна като гнездящ от Западна България (данни на Дружеството за защита на хищните птици), а в Централна Северна България в последните две години също се наблюдава самотна птица след изчезването на партньора от последната двойка там. Популацията в Русенски Лом намалю до критичните две двойки, но все пак добра новина е, че в Родопите беше установено увеличение с 3 двойки в сравнение с предходните две години. Разработен и успешно приложен беше нов метод за подхранване на египетските лешояди с малки количества храна. През април екип на БДЗП помогна на колеги от партньора на BirdLife в Турция с намирането на 49 двойки за започване на дългосрочна работа по вида в район западно от Анкара.

Снимка В. Аркумарев

Капан в пустинята: експедиция Судан

От раннопролетния мониторинг в последните осем години знаем, че ежегодно най-малко 4-5 възрастни птици не се завръщат от местата за зимуване. За дълго живеещ вид, при който нормалната годишна смъртност сред възрастните би трябвало да е някъде в границите на 2-4 на сто възрастни птици, бързо ни става ясно, че имаме голям проблем, още повече като добавим и факта, че през гнездовия период в България вероятно губим по няколко възрастни.

Какво е екологичен капан? Място, чиято атрактивност за индивидите от даден вид нараства за сметка на шансовете за успешно размножаване и преживяемост. Типично такова място, където е установена най-високата смъртност на египетски лешояди в света, е в околностите на почти половинмилионният град Порт Судан, разположен на крайбрежието на Червено море в Судан. Там по време на миграция след изтощителен прелет над пустинята птиците спират за почивка и хранене, привлечени от огромни открити животновъдни ферми и обширни сметища. Толкова привлекателно за

Скали край главния път преди Порт Судан, на които открихме една гнездяща двойка египетски лешояди, а израелски белоглав лешояд с предавател често е нощувал тук по време на зимуването си в Судан през миналата зима

Снимка И. Ангелов

тях място вероятно не съществува никъде другаде по западния бряг на Червено море. Отличната хранителна база обаче вече повече от 50 години върви в комбинация с най-опасния модел електропровод, а именно железни стълбове с хоризонтална рамка и обърнати нагоре изолатори на проводниците. Без да осъзнаят опасността, мигриращите лешояди използват електропровода за почивка и нощувка и много от тях загиват именно там. От построяването на линията през 50-те

години до днес стотици египетски лешояди са загинали само на тази точка в Африка. При четири посещения през 1982, 1983 и 2005 г. немски орнитолог открива близо 60 загинали египетски лешояда.

В края на септември 2010 г. екип на БДЗП се отправи към Судан, за да провери на място дали електропровода все още е заплаха, да документира ситуацията със снимки и да набележи бъдещи мерки за опазване. За съжаление опасенията ни се потвърдиха и се оказа, че мястото все още е черна дупка за вида. След минаване под близо 300-те електрически стълба от електропровода заедно с колеги от Суданското дружество за дивите животни открихме 17 загинали египетски лешояда, ястребов орел, два едри неопределени лешояда от друг вид, черна каня, няколко гарвана и врани. Потвърдихме, че заплахата продължава да взема голям брой жертви вече десетилетия наред, разгласихме случая сред природозащитните среди в света и сега предстои да започнат обсъждания със Суданската електрическа компания как може опасната линия да бъде изолирана. Изключително тревожно е, че опасни електропроводи се строят все по-често в места, където преди не е имало никакви (не само в Судан, но и в много други страни в Африка), а старите сравнително по-безопасни дървени стълбове биват подменяни с много по-опасни нови.

Лешоядчето Спартак и неговата мисия

Лешоядчето Спартак със сателитния предавател
Снимка И. Ангелов

През 2010 г. си поставихме за цел да сложим поне един сателитен предавател на египетски лешояд. Решението ни беше продиктувано от ясното осъзнаване на оскъдността в знанията ни за вида, които пък ограничават възможностите за планиране на по-ефективни мерки за опазване. Гадаехме какви точно са заплахите извън България, какви места посещават птиците по миграционния си път и къде точно зимуват. Не че с поставянето на един предавател щяхме да отговорим на тези въпроси и да получим просветление, но със сигурност вече щяхме да знаем много повече. Така след събрани дарения от членове на БДЗП във Великобритания и финансиране от БДЗП през юни пристигна дългоочакваният и струващ няколко хиляди евро 35-грамов предавател със слънчева батерийка и вграден GPS. Искане да го поставим на възрастна птица, но след два доста неуспешни опита за улавяне времето ни притисна и бързо преминахме към план Б. За краен продукт беше избрано по-голямото малко от гнездо с две лешоядчета край гр. Маджарово. Родителите са най-продуктивната двойка в България, а гнездото е съвсем

Ивайло Ангелов
Снимка И. Илиев

близо до Природозащитния център на дружеството и можеше лесно да наблюдаваме състоянието на малкото. Кръстихме лешоядчето Спартак. По-долу представяме кратка хронология на живота и перипетиите, през които той премина в първите 80 дни след излитането му от родното гнездо.

- 19.08** Спартак прави първия си полет, а в следващите две седмици с помощта на родителите си развива уменията си за самостоятелно оцеляване в дивата природа
- 13.09, сутринта** Спартак се отправя по дългия път на юг, като изминава повече от 200 км и достига западно от гр. Истанбул в Турция
- 16-20.09** Спартак пребивава в обширен район западно от Анкара, където е най-запазената популация на египетски лешояди в Западна Турция
- 21-26.09** Спартак продължава на юг, като нощува последователно в околностите на езерото Тузгьол, край гр. Адана, близо до гр. Искендерун, и три пъти в Сирия, последния път на границата с Ливан близо до столицата Дамаск
- 27.09** Нощувка в район с гнездящи белоглави и египетски лешояди в източен Израел близо до Мъртво море
- 28.09** Спартак достига Синайския полуостров в Египет и нощува в планини в западната му част
- 29.09** Спартак попада в капана на Синай и подобно на много други мигранти отива твърде на юг и пропуска връзката с Африка над суша в района на Суецкия канал. Не събира сили или не му достига смелост, за да рискува да пресече Червено море, и се спуска на юг до най-южната точка на полуострова, където през този и следващия ден нощува в силно пресечен планински терен близо до гр. Шарм ел Шейх
- 1.10** Спартак тръгва в още по-неочаквана посока и достига малкия остров Сенафир между Египет и Саудитска Арабия. Там остава в следващите 8 дни, като нощува на скали
- 8-10.10** Спартак напуска острова, пресича до Синай и уверено се насочва обратно на север към Суецкия канал, за да заобиколи Червено море, избягвайки опасния полет над водата
- 11.10** В 10,00 ч. Спартак пресича Суец и изминава още 280 км в югозападна посока, където остава за нощувка източно от р. Нил
- 12-13.10** Спартак изминава съответно още 410 и 290 км на югозапад, навлизайки дълбоко в пус-

тинята Сахара; на втория ден достига Судан, където ношува на няколко километра от границата с Египет

14-17.10 Спартак продължава устремено на югозапад, вероятно следвайки преобладаващите ветрове в района, като изминава съответно 170, 220, 250 и 200 км в пустинята Сахара; в последния ден навлиза в Чад и спира до много малко номадско селце в югоизточните покрайнини на платото Енеди. Там, в съвсем малък периметър от няколко километра, Спартак остава в следващите 17 дни.

23.10 Напуска района, изминава в следващите 10 дни още близо 1000 км на югозапад и остава да зимува между езерата Фитри и Чад, на около 120 км източно от границата с Камерун.

10-11.01.2011 г. Предавателят спира да се движи, а пет дни по-късно престава да предава сигнал. Предстои скорошна мисия за издирване на предавателя и установяване съдбата на Спартак.

Драма в Ломовете

Димитър Неделчев
охранява гнездото в Ломовете
Снимка И. Ангелов

Гнездящата група на египетския лешояд в Природен парк Русенски Лом вече е критично застрашена! През 2010 г. от началото на месец април БДЗП организира охрана на едно от двете останали действащи гнезда в парка, която се оказва решаваща за спасяване на гнезденето на двойката и на едната възрастна птица. Мътенето започна на 26 април и всичко вървеше добре, но вечерта на 1 юни, около седмица преди очакваната дата на излюпване, мъжкият не се върна на традиционното място за нощувка на скалата.

При египетския лешояд в периода на мътенето партньорите в двойката вземат сравнително еднакво участие в мътенето и ежедневно извършват смени, като всяка птица сама набавя храната си, докато другата мъти. В нашия случай притеснението ни многократно се увеличи, след като мъжкият въобще не се появи и в следващите няколко дни. Моментът беше изключително критичен и дори сравнително кратко отсъствие на женската от гнездото би могло да предизвика загиване на ембриона. Пет дни след като мъжкият изчезна и не се беше появявал, женската продължаваше да мъти неотклонно, като през цялото време дори не беше напускала гнездовата ниша.

Според изчисленията ни малкото трябваше да се излюпи на шестия или седмия ден след изчезването на мъжкия - и наистина на седмия ден по поведение-

то на женската заключихме, че малкото се излюпва. Много се притеснявахме както за малкото, така и за женската, която не само че не можеше да го нахрани, но и самата тя гладуваше вече от седмица. Ако пък го оставеше само и тръгнеше да търси храна, то вероятно щеше да се разболее и впоследствие да загине, защото в първите дни след излюпването малките нямат развита собствена терморегулация. На внимателно избрано място оставихме храна, която женската взе на втория ден след излюпването и с нея нахрани малкото. По този начин ние поехме изцяло грижите за самотната майка и в следващите две седмици осигурявахме 100% от храната на женската и малкото. За да осигурим максимално разнообразна и богата храна, в менюто включихме и немалко смачкани по пътищата животни, за които бяхме сигурни, че са безопасна храна.

За най-огромна наша изненада 20 дни след изчезването си мъжкият се върна от „царството на мъртвите“, където предполагаме, че е попаднал. Видяхме го как идва от юг, женската го посрещна в полет, направиха кръг и той веднага се спусна и кацна на върха на скалата. Оказа се, че дясното му крило е силно наранено - когато кацна, то висеше и се влачеше по земята. В първите дни и седмица след това той почти не летеше, а само ходешком се придвижваше по горния ръб на скалата. Често женската се опитваше да го накара да лети, но той предпочиташе да бяга и понякога дори търсеше убежище в храстите, а когато беше притиснат на ръба на скалата, излиташе само за десетина метра и пак се приземяваше с големи мъки. Така започнахме да изхранваме още едно гърло. За щастие всичко се развиваше благополучно и месец по-късно малкото беше вече доста наедряло, а мъжкият, който бързо пое голяма част от грижите на женската по отглеждането на малкото, вече демонстрираше и подобряващи се летателни умения. В началото на август малкото беше опръстенено и се оказа, че вероятно благодарение на допълнителната храна от нас то е може би най-добре охраненото малко в страната. На 1 септември малкото лешоядче направи първия си полет, а към средата на месеца семейството вече беше отлетяло на юг към Африка.

Издаваме благодарност на доброволците, които прекараха тежки дни, охранявайки гнездото, като лагеруваха на палатка на 4 км от най-близкото населено място. Най-голяма е заслугата на Димитър Неделчев, който прекара на мястото 123 дни в дъжд, слънце и рояци комари, благодарим сърдечно и на Венци, Ясен, Божидар, Валентин и Георги! Специални благодарности и на Дирекцията на Природен парк Русенски Лом за неограничената логистична помощ и подкрепа!

Ивайло Ангелов

Проект „Проучване на разпространението, числеността на популацията и лимитиращите фактори на мигриращите Палеарктични египетски лешояди по крайбрежието на Червено море в Судан“, финансиран от African Bird Club (ABC)

Проект „Преброяване на популацията и установяване на заплахите за египетските лешояди в най-голямото зимно струпване на вида в Африка“, финансиран от Mohamed bin Zayed Species Conservation Fund и Vulture Conservation Foundation

Проект „Сателитно проследяване на млад египетски лешояд“, финансиран от Ед Кийбъл (RSPB), Дейвид Броудли (Richmond & Twickenham RSPB Group), Барбара Крос и Майкъл Робъртс (RSPB)

Проект „Надежда за египетския лешояд“, финансиран от EAZA Europe Carnivore Campaign

Розово БЪДЕЩЕ ЗА РОЗОВИЯ СКОРЕЦ

Снимки С. Спасов

Има една СТРАННА ПТИЦА в Червената книга на България. СТРАННА с редкия за нашенските птици НАСИТНОРОЗОВ ЦВЯТ на тялото (поне при мъжките особи), СЪЧЕТАН с ФРАКОВО-ЧЕРНИ КРИЛА, ОПАШКА и ГЛАВА, с УДИВИТЕЛНА „КАЧУЛКОГРИВА“ (пак привилегия на розовите господа) и КЛАСИЧЕСКИ НРАВ на НОМАД и ТИПИЧЕН СТЕПЕН ОБИТАТЕЛ. СТРАННА е и с НЕПОСТОЯННОТО СИ ПРИСЪСТВИЕ по нашите земи, ИЗРАЗЕНО във ВНЕЗАПНИ ПОЯВИ на ята от десетки, стотици и хиляди птици, НАХЛУВАЩИ от СЕВЕР или от ЮГ, ПРОФУЧАВАЩИ НАД СТРАНАТА и ИЗЧЕЗВАЩИ ПАК ТАКА МИСТЕРИОЗНО. Е, ЧАСТ от ТЕЗИ ЛЕТАЩИ КАТО ПАКЕТ ята ИЗТРЕБИТЕЛИ РЕШАВАТ да ОСТАНАТ, ИЗБИРАТ си някое КАМЕНЛИВО МЯСТО и за ОТРИЦАТЕЛНО ВРЕМЕ ОБРАЗУВАТ там ГНЕЗДОВА КОЛОНИЯ, ЧЕСТО НАБЛИЖАВАЩА НИВОТО от десетина хиляди двойки или заемаща площ от почти 2 квадратни километра! И още по-СТРАННО ЧЕСТО РАЗПОЛАГАТ ГНЕЗДАТА си СРЕД купчините от току-що НАТРОШЕНИ камъни в някоя КАРИЕРА, СНОВЕЙКИ БУКВАЛНО МЕЖДУ ГУМИТЕ на ИЗСИПВАЩИТЕ камъни КАМИОНИ. ЧЕРГАРСТВАЩИТЕ ята ПЪК ПРЕДПОЧИТАТ за НОЩУВАНЕ коренно РАЗЛИЧНИ „ХОТЕЛИ“ тип „ТРЪСТИКОВ МАСИВ“, ЕСТЕСТВЕНО - ОБИКНОВЕНО КРАЙ МОРЕТО.

СТРАННО е и самото вписване в Червената книга на летателната единица от розовите облаци. Не само защото е един от малкото видове пойни птици „с опасност за живота“. Ами че това е един наистина, ама наистина многоброен вид, при това - далеч не мизантроп (е, в повечето случаи това не е от обич към самия човек, а по-скоро към съпътстващите го купчи-

ни камъни или сладки плодове). Непредсказуем като „гнездовак“, но пък с векови сигурно гнездово местообитание - каменните кариери и каменисти места ще останат и след Армагедон. Скалците и черниците, които са сред основните гастрономични предпочитания на розовия „джентълмен“ (да ме прощават розовите дами скорци, но и тяхното име е в мъжки род), също може да надживеят самопрехвалената ни цивилизация... А и както е тръгнало с глобалното затопляне, няма да е чудно след време ескимосите да се връщат от лов с връзка розови скорци вместо съомги на кръста.

Разбира се, „странното“ място на розовия скорец в Червената книга е само привидно. За вписването на един или друг вид в нея си има строги международни цифрови критерии, които авторите на очерка за вида в новото издание на книгата със сигурност са приложили стриктно. Но най-важното е, че скорецът не е изолирана част от природата. Напротив - розовият веселяк от шумните компании по напечените камъни е свързан с толкова много други природни елементи, колкото дори не можем да се представим. Не е случайно това, че се появява на общо взето повтарящи се определени места в страната, а не където му падне. И гнезди на още по-строго определени места. А каменни кариери има хиляди из цялата страна (българинът открай време се отнася като чужд окупатор към „безползните“ неща като степи, каменисти пасища и всякакви там скали и камънаци).

Удивително е колко малко знаем и за тази птица - защо избира точно определени кариери или скалисти места, защо се вре между камионите, вместо да отиде в далеч по-идилични места, като изоставени кариери например? Нали и около тях има селища с черници и

череша, които птиците на рейдове могат да пренасят, както обикновено, до гнездата с малките си! Нали и тези кариери са заобиколени от житни ниви, от които скорците с радващо земеделското сърце усърдие изнасят тонове скакалци и други вредители само за изхранването на едно поколение! Защо розовите пълчища мътят през едни години, а през други са само гастролъори у нас? Защо едни ята идват откъм Румъния, и то откъм Добруджа (а не откъм град Зимничеа например), а други - откъм Гърция по долината на Струма и някак странно не се вписват в „степния“ фон на рилските върхове? По тези въпроси науката мълчи. На обикновените хора им стигат любопитните факти - че розовите скорци са гнездили в началото на

Младите птици са с по-скромна окраска

Скакалците са любима храна

XX в. сред купчините натрошени камъни при строежа на Софийската гара или трамвайната линия при тогавашното село Княжево, че имат доста ясно изразени „летателни коридори“ през Добруджа, покрай Дунав, по Подбалкана и Струмската долина, че обикновено гнездовата колония е „гарнирана“ със затрупани с работа лисици, бухали, по някой сокол скитник или друг хищник (сигурно и белките наоколо не остават гладни през сезона на розово изобилие). Не, няма да задавам въпроси от рода на „взаимоотношения хищник-жертва“!

За нас като природозащитници е важно да разполагаме с колкото може повече познания за състоянието на розовия скорец, и особено за практическите аспекти на неговото опазване. Например за това колко чести са неговите появи в България, дали са само посещения или и размножаване, в кои части на страната, в каква численост и как се мени тази численост с годините, каква е картината на придвижванията на ятата, какво заплашва вида и т.н. Националната банка за орнитологична информация при БДЗП съхранява много такива данни (всеки момент базата данни предстои да „заработи“ в модерен и универсален електронен формат). Някои отговори на тези въпроси има в статията за розовия скорец в изданията от БДЗП Атлас на гнездящите птици в България, други със сигурност ще даде новата Червена книга, а трети ще трябва да си добием сами. С извесните и световноизвестни български орнитолози, с които БДЗП работи в тясно сътрудничество (а някои са и членове на нашата организация), това няма да е трудно. Така че бъдещето пред розовия скорец може би наистина е розово...

Петър Янков

РИБАРНИЦИ ХАДЖИ ДИМИТРОВО – УСПЕШНО СЪЖИТЕЛСТВО НА ПТИЦИ И ХОРА

Снимка Е. Тодоров

XXI век. Човечеството се развива с невероятна скорост. Антропогенното влияние поглъща все повече последните останали кътчета непокътната природа. Дивият свят на животните е застрашен, тъй като ние, хората, унищожаваме техните местообитания или ги преследваме и убиваме.

Възможно ли е хората и животните да съжителстват, без да има конфликт? Възможно ли е да се стигне до хармония в сложната система на отношения човек-животни-природна среда?

Да! Има такива места, макар и малко. Добър пример в това отношение е Защитена местност „Русалка“, или по-известна като рибарници Хаджи Димитрово. Тук успешно съжителстват птици и хора.

Рибарници Хаджи Димитрово са разположени в Средна Дунавска равнина, северно от главен път Е83 от двете страни на река Студена - приток на река Янтра. Те са заключени между селата Алеково и Хаджи Димитрово. Тази влажна зона представлява комплекс от 14 водни басейна, превърнати в рибарници, заедно с прилежащите влажни терени и обработваеми площи. Общата водна площ е 195 ха.

Рибарниците в значителна степен са обрасли с водолюбива растителност, основно тръстика, теснолистен папур, широколистен папур, езерен камъш, триръбест камъш - както по бреговете, така и отчасти във вътрешността. Откритата водна повърхност е частично обрасла с щитолистна какичка, плаващ роголистник, ръждавец и други. Дълбочината на водните басейни варира между 1 и 1,5 м. Рибарниците са заобиколени от пасища, обработваеми земи, храсти, както и единични стари тополи и върби.

Много интересен и разнообразен е животинският свят на това място. От земноводните се срещат зелената крастава жаба, голямата водна жаба и жабата дървесница. Влечугите са представени от жълтоухата водна змия, сивата водна змия, голям стрелец, пъстър смук, обикновената блатна костенурка, зелен гушер, иви-

чест гушер, кримски гушер и стenen гушер. Тук се среща и световно застрашената шипобедрена костенурка. От бозайниците могат да се наблюдават обикновената кафявозъбка, малката белозъбка, оризищната мишка, дивият заек, лисицата, както и видрата.

Най-голямото богатство обаче са птиците. Макар и на сравнително малка територия в рибарници Хаджи Димитрово се срещат над 150 вида птици, като през цялата година тук кипи живот. През брачния сезон може да наблюдавате от непосредствена близост гнездящите белооки потапници, колонии на големия гмурец и белобузите рибарки, както и да чуете мощното обаждане на големите водни бикове. Тук гнездят още червеновратият и черновратият гмурец, сивата патица, кафявоглавата потапница, ръждивата чапла, тръстиковият блатар и др. По време на пролетна и есенна миграция разнообразието е още по-голямо. Тук се струпват почти всички видове патици и потапници, които се срещат в България, с големи числености, десетки лопатарки, блестящи ибиси, различни видове дъждосвирици - птици - свирци, кокилобегачи, водобегачи и брегобегачи. През този период редовно може да се наблюдава речният орел. Тук ловува и двойка морски орли. Къдроглавият пеликан също използва рибарниците като място за хранене и почивка. През зимните месеци обикновено тази интересна влажна зона замръзва, но при по-меките зими се срещат чапли, корморани, лебеди, патици и потапници.

Цялото това разнообразие, както и фактът, че птиците може да се наблюдават от непосредствена близост, прави рибарници Хаджи Димитрово една интересна дестинация както за бърдуочинг, така и за фототуризм.

С тази цел по време на Европейските дни на птиците доброволците на БДЗП - Свищов изградиха укритие за наблюдение на птици, което дава невероятната възможност на човек да се потопи в дивия свят на природата и да усети магията на рибарниците.

Свилен Чешмеджиев

Проект „Заедно за Дунав“, финансиран от Програмата за Трансгранично сътрудничество Румъния-България

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

РУМЪНСКО ПРАВИТЕЛСТВО

www.cbcrromaniabulgaria.eu

Инвестираме в бъдещето ти!

Блестящ ибис

Светлината от илюминатора издаде началото на новия ден. Ставането от пода на общото пътническо помещение на ферибота, където с Иво Зафиров прекарахме нощта, заедно с множество гастарбайтери от България и малкото други пътници, отне известно време. Свежият полъх на въздуха на страничната палуба ни събуди окончателно и вече бяхме в състояние да осмислим гледката пред нас. Морето беше равно като тепсия и като изключим следата на ферибота, само скачащите делфини и ятата средиземноморски буревестници, правещи ни път, нарушаваха идеално гладката огледална повърхност на турсоиньото Егейско море. Голите брегове на Анадола с малките селца, пристаните и стърчащите тук-там крепостни стени, останали от едно друго време, закриваха хоризонта на изток. От дясната палуба пред нас се разкриха очертанията на острова, който бе и цел на нашето пътуване. Всичко ми се струваше някак нереално и не бях сигурен, че го преживявам тук и сега.

Снимки С. Спасов

Агама-звезда

Кокилобегачи

Третият по големина гръцки остров Лесбос е една от европейските топ дестинации за наблюдаване на птици и снимане на дива природа и моя отдавнашна мечта. През зимата с Иво разменихме няколко съобщения в скайп и те бяха достатъчни, за да катализират поредица от събития, които да превърнат мечтата в реалност. Преодоляването на разстоянието от най-големия град на острова Митилини до основната ни база Скала Калонис беше като въведение в света на маслиновите горички и хълмове с вечнозелените маквиси. „Скалата на Калони“ е курортната част на градчето Калони, разположено в дъното на по-големия от двата морски залива, които островът е обгърнал дълбоко - само тесни проливи ги свързват с морската шир. Началото е винаги в 5,30 ч., ставането е трудно, но тръпката от предстоящото ни дава воля да стегнем раниците с фотографска техника и да бързае да заемем позиция

край блатата, за да хванем меката и богата на цвето-ве сутрешна светлина. Рано сутрин птиците са и много по-активни и предоставят повече възможности за интересни снимки. Търсим подходящо място, откъдето ще имаме най-добър шанс да заснемем някои от многобройните диви обитатели на сладководните блатата, солници и канали, правещи прехода от морето към сухите каменисти хълмове привлекателен за много гнездящи или просто минаващи оттук представители на европейската орнитофауна.

Солниците и сладководните блатата около Скала Калонис напомнят на нашето любимо Атанасовско езеро и сладководните влажни зони в северната му част. Като изключим ятата розови фламинго, птичото поселение е същото, но с една голяма разлика - дивите птици не-

Трънковче

Обикновен делфин

Белочела сврачка

хаеха за присъствието на човека, сякаш никога не са били преследвани от двукракия хищник. Кокилобега-чи, саблеклюни, белочели рибарки, червени ангъчи и гривести чапли - всички те не обръщаха особено внимание на ранобудната тълпа от бърдуочъри и фотоентусиасти, помъкнали тежки стативи и големи обективи в търсене на интересни видове птици за личния чеклист или в дебнене на възшебния момент, който да запечатат в дигиталната памет на фотоапарата. Ята блестящи ибиси се хранеха на метър разстояние от щракащите камери и със сигурност чуваха въздишките

на въздушевената тълпа. Телеобективите и биноклите бяха излишни.

Пътувайки по прашните второстепенни пътища във вътрешността на острова, далеч от тълпите от туристи, навлязохме в един друг свят, до който се бях докосвал само чрез книгите на Джералд Даръл.

Столетни чепати и хралупести маслинови дървета, камени зидове с припичащи се по тях огромни гущери агами (*Agama stellio*), каменисти склонове с пъпещи по тях стада кози и храсталаци, пълни с гласовити, но потайни обитатели - това бе представата ми за средиземноморска Гърция и на това място тя все още съществува. Орфеевото и червеногушо коприварче, испанското каменарче, скалната зидарка, синият скален дрозд и белочелата сврачка тук са обикновени и многобройни видове. Благоприятният за влечугите климат обуславя и тяхната многобройност. Освен пъргавите агами, шипобедрените костенурки и турските пепелянки (*Vipera xanthina*) бяха едни от често срещаните обитатели на нагорещените вътрешни части на Лесбос. Една сутрин се натоварихме в корсата на Иво и се отправихме към западната част на острова. Първата ни спирка бе манастирът Ипсолу. Огромната каменна постройка, изградена на върха на скалист хълм и заобиколена от пасища, доминираше над околния пейзаж. Комбинацията от скали и храсти с единични дървета, които са в съседство с пасищата, предоставя удобно място за живот на много птици. Там за пръв път видяхме скални врабчета (*Petronia petronia*) и турски ове-сарки (*Emberiza cineracea*). Въпреки че няхахме къс-

Каспийска блатна костенурка

Пепелява овесарка

мет да заснемем някои от тях, птичият хор и пълното отсъствие на хора ни се сториха ободряващи в сравнение с тълпите по крайбрежието.

Хълмовете по пътя западно от Ипсолу ставаха все по-лишени от растителност и при градчето Сигри околността вече заприлича на камениста полупустиня. Въпреки че бе едва началото на май, повечето реки и потоци бяха с видимо по-малко вода, отколкото са били съвсем доскоро. Милиони жабчета и рибки бяха хванати в капана на почти изолираните едно от друго вирчета около река Фенеромони и предоставяха обилна пир за черните щъркели, нощните чапли и малките водни бикове. Пълчищата каспийски блатни костенурки се конкурираха за най-добрите места за припек в близост до сигурността на по-дълбоките вирове.

Съвсем естествено, най-интересни за нас бяха птиците, които не можеш да видиш/снимаш в България. На връщане към Скала Калонис късметът ни се усмихна - попаднахме на пепелява овесарка (*Emberiza caesia*) в един скалист каньон в централната част на острова. В продължение на 40 минути стояхме свити в бодливите храсти на ръба на скала, откъдето се откриваше отлична видимост към записан в песни мъжкар. Резултатът: бяхме поизздрани и леко схванати, но щастливи заради 4-те гигабайта снимки на една от най-красивите (според мен) пойни птици.

В северната част на Лесбос пейзажът е коренно различен от този около Сигри. Тук е доста по-зелено, старите маслинови градини преливат в дъбови и борови гори. Нивите са малки, с множество синори и храста-

лаци между тях. По пътя между градчетата Петра и Митимна открихме кацалка на червеногушо коприварче. С насочени обективи и пръст на „спуска“ очаквахме завръщането на птицата, когато в съседство се появи мъжко рюпелово коприварче (*Sylvia rueppelli*). То бе твърде бързо и подозрително, за да ни даде шанс да го снимаме, но пък имахме възможност да го видим добре - още един нов за нас вид.

В последния ден от едноседмичния ни престой решихме да отделим цялата сутрин на друг екзотичен вид, който бяхме „открили“ няколко дни по-рано. Недалеч от селцето Алхадери в разрежена гора от средиземноморски бор гнездеше двойка крүперова зидарка (*Sitta krueperi*) – вид, характерен за Мала Азия и Кавказ. И този път имахме късмет - мястото бе популярно и зидарките бяха свикнали с множеството туристи, дошли

Речна рибарка

Крүперова зидарка

да ги видят, и не се безпокояха да позират, докато хранеха малките.

Трънковчето (*Erythropygia galactotes*) беше за десерт. Колеги от Чехия, единствените други фотографии от Източна Европа, които срещнахме, ни показаха място, където може да се види. На следващата сутрин, маскирани сред бодливата растителност на дюните, с тревога си поглеждахме часовниците, броейки минутите до времето, когато трябваше да тръгваме към пристанището на Митилини. Две трънковчета се хранеха насред оскъдната растителност по пясъка, но твърде далеч за добро фото. Все пак шансът ни сполетя за няколко секунди, когато едната птица кацна на не повече от 10 метра. С трепереща от адреналина ръка „треснах“ няколко кадъра преди птицата да ни отминне. Време беше да се отправим по обратния път към дома.

Светослав Спасов

Папагалите какарики са застрашени от разрушаването на местообитанията им и унищожаване на люпилата от внесени чуждоземни видове бозайници

Снимки Н. Олова

Вече губя надежда, че безбройните дървени стъпалца пред краката ми някога ще свършат. Наоколо е сенчесто и усойно, застинало безветрие под короните на високи достолепни дървета. Въздухът е тежък, а слънчевите лъчи с мъка си пробиват път през гъстите ниски облаци и огряват едва видимия таван от клони над главите ни. Следвам грижливо поддържана пътека, която извива своя курс през горския пейзаж и ме отвежда все по-навътре, в самото сърце на дъждовната гора. С всеки изминат километър дърветата стават по-високи и по-гъсти, слънцето постепенно напълно се скрива от погледа ми, а звуците наоколо стават все по-наситени, натрапчиви и разногласи. Гората е огласяна от безброй песни, в разнообразни тембъри и тоналности - някои мелодични и напевни, други истерични, тракащи или трополящи. Спирам и вдигам очи - най-после съм тук, в царството на птиците!

Завръщане към изгубения рай

ПТИЧЕТО ЦАРСТВО НА НОВА ЗЕЛАНДИЯ

Започвам с любопитство да проследявам неznайния изпълнител на всяка доловена мелодия. Повечето не могат да бъдат видени, скрити са в короните на дърветата. С удивление откривам, че многообразието от тонове е изпълнявано от не толкова голям брой видове, но техниките на пеенето им са безкрайно разнородни - от мелодични трели в миг преминават към звуци, напомнящи съскане или тракане по ламарина. Има и имитатори - птици, които подражават на звуците на всички останали и нямат своя автентична песен. Обзема ме тихо въодушевление - затварям очи и се опитвам да си представя, че съм в прегръдката на жужащата гора на стария континент Гондвана или може би по-късно, когато парчето земя, превърнано се в Нова Зеландия, се е отделило и поело своя собствен път на еволюция. Спомням си текста от туристическите табели за древната гора, видяна при идването на европейците - с 10 пъти повече птици, огласяна от прекалено интензивна за човешкото ухо птича симфония... или просто какофония. Опитвам се мислено да умножа 10 пъти по толкова птичи песни, но задачата е непосилна. Запознавам се с отделните горски обитатели. Цветовете на пернатите са ярки и крещящи, каквито са и техните песни. Най-лесно забележими са различните видове папагали, едри или дребни, които се гонят като пошурели на групички между клоните на безмълвните дървесни титани. Техните крясъци и социален живот изцяло доминират, в пълен контраст с достолепното величие и тиха мъдрост на поелата ги в пазвата си замислена гора. Прехвърчат и се ровят в падналите листа малки насекомоядни птички, които

без страх проявяват небивало любопитство и желание за контакт с минаващите по пътеката туристи. Наоколо са и хранещите се с нектар бързаци, които постоянно се стрелкат измежду клоните на храсталака и изобщо не влизат в положението на обезсърчения от чакане и неуспешни опити за снимки фотограф. Има и плодояди, заети с непрестанна дейност тихомълком високо в клоните, които така и остават незабелязани от минавача, ако не полетят или внезапно не решат да обменят „приказка“ с някой съсед на близкото дърво. Такъв е едрият горски гълъб кереру, той няма мярка

Агресивността на кеите (*Nestor notabilis*) има основен принос за оцеляването им след заселването на хората. Интересно е, че младите могат да играят часове наред, подобно на малки примати. На снимката: две едногодишни кеи в игра, продължила поне час

Новозеландският горски гълъб кереру (*Hemiphaga novaeseelandiae*) е бил любима храна за маорите, които и днес правят опити да узаконят консумирането му

Ветрилоопашката пиуакауака (*Rhipidura fuliginosa*) обича да лети около хората и да улавя насекомите, вдигнали се при тяхното движение

Белоочката таухой (*Zosterops lateralis*) е често срещана птица дори в населените места, обикновено летят по групи и са доста социални

Тиеке (*Philesturnus carunculatus*) е уникална по рода си птица, характерна с обичките, висящи от двете страни на клюна ѝ. Среща се само на отделни острови без хищници

за количествата погълната храна и често може да бъде видян дремещ на натежал клон, неспособен да полети след поетия обилен обяд. Казват, че когато маорите населили островите далеч във времето 1000 години назад, те могли просто да се доближат до гълъба и да го вземат в ръка, без той да реагира на новопоявилата се заплаха. Необичайното на новозеландските острови е, че тук човек може да види какъв би бил светът, ако птиците бяха спечелили битката с ранните бозайници и сега доминираха жизненото пространство на планетата. Отделени толкова отдавна от основната маса земя, още преди появата на бозайниците, изолирани за дълго време от присъствието на човека, тези острови се превърнали в истински рай за птиците, които поели в съвсем различна посока

на еволюция в сравнение със събратята им на големите континенти. В Нова Зеландия всички природни условия на обитание били изцяло на разположение на птиците и при липсата на конкуренция те заели жизненоважни ниши, които другаде биха били обитавани от бозайници или по-едри влечуги. При този процес те се сдобили с различни „иновационни“ в еволюционен план „приспособления“ и дори загубили най-важната си способност за защита - летенето.

на стр. 28 ►

► от стр. 27

Около една трета от новозеландските птици не могат да летят. Част от тях „изпълняват ролята“ на едрия и дребния рогат добитък и са тревопасни, макар типичният представител за този тип птица да е вече изчезнал в резултат от човешката дейност - това са едрите птици моа, които изобщо не са имали крила. Техният естествен враг, „в ролята“ на хищните бозайници, е бил най-големият на планетата орел, който също е изчезнал заедно с последните моа. Днес все още се срещат много от нелетящите птици, но са на границата на оцеляването и могат да бъдат видени само на отдалечени острови, където са размножавани и опазвани с цената на много усилия.

Най-известно от тях е пухкавото киви - то може да бъде видяно само нощем и е единствената птица в света, чиито ноздри са разположени на върха на дългия й чувствителен клон. Снася едно-единствено яйце - най-голямото за птица като пропорция към размера на собственото й тяло. Нелетящ е и най-големият в света папагал какапо - той също е нощен и издава с корема си нечуван резониращ тръбен звук, който се носи чак на разстояние до 5 километра. Интересна е историята на нелетящото такахе - смятано за изчезнало преди около 2 века, докато малка група птици не била открита в закътана долина век и половина по-късно и видът бил спасен.

От летящите уникален пример за приспособяване е алпийската кеа - единственият в света планински папагал, който се

Често срещаната хранеща се с нектар коримако (или „птица звънче“, *Anthornis melanura*) е почитана за гласовите си данни и е една от птиците, чиито песни събуждат сутрин

Днес видът такахе (*Porphyrio mantelli*) наброява около 230 екземпляра, отглеждани на малки острови далеч от хищниците

Тоутоуай (*Petroica australis*) е с бяло коремче на Южния остров и със сиво на Северния остров

чувства еднакво добре както в гора, така и сред снежните преспи. Той е една от най-интелигентните птици, едно от малкото животни, които се себеосъзнават, и в тестове се справя по-добре от повечето примати. Кеа дълго време били изстребвани с обвинения, че атакуват нощем овце, и по тази причина заслужили прозвището „пернатите вълци“.

Птиците, обитаващи далечни острови, са чувствителни към промени в средата и лесно могат да бъдат сведени до изчезване. Когато в Нова Зеландия се появили хората, те не само унищожили естествените им обитания, но донесли със себе си хищници, които лесно се справили с многообразието от птици, неспособни да се защитят или избягат. „Привнесени“ били и много чужди птици, които се конкурирали с местните за храна и често пъти били по-агре-

Нелетящата уека (*Gallirallus australis*) - немалък брой от тях се разхождат из гората и много обичат хората, дори чакат да им бъде дадена храна, явно са свикнали това да се случва въпреки изричните забрани. Птицата е безстрашна и е готова сама да грабне храна, ако намери оставени дрехи или багаж, дори ако човек кротко клекне до нея

сивни от тях. Така половината от уникалните птици в тази земя изчезнали завинаги.

Днес в Нова Зеландия действат много програми за размножаване и опазване на местните птици от хищници. Там са постигнати едни от най-големите успехи в спасяването на различни видове и тези практики и опит се прилагат на други места по света. По тази причина новозеландските острови са популярна дестинация за гледане на птици. Идеята е на определени места горите да бъдат възстановени напълно във вида, в който са били намерени от европейците, и вече има доста големи успехи в постигането на тази цел. Затова нека да се надяваме, че периодът на изчезване и унищожение там е приключил и е започнал новият - период на завръщане. Завръщане към изгубения рай.

Нели Олова

НЕ ОСТАВЯЙТЕ БИОРАЗНООБРАЗИЕТО ДА ОТЛЕТИ!

В началото на юли отново потеглих на път, този път за Белгия. В продължение на една седмица заедно с още 150 младежи от 35 европейски страни, сред които и други четири-

ма участници от Българското дружество за защита на птиците, Българска фондация „Биоразнообразие“ и „Зелени Балкани“, участвахме в лекции, дискусии, ролеви игри, посветени на опазването на европейската природа. Целта бе ние, младите хора на Европа, да обменим опит и знания по въпросите за биоразнообразието в рамките на международната конференция за перспективите на младежта YouPEC 2010 (European Youth Perspective Conference on Biodiversity), посветена на Международната година на биоразнообразието. 2010 г. бе обявена и за година на „обратното броене“, свързано с обещанието за спиране на потресаващата загуба на биоразнообразие до 2010 г. - която не беше спряна до 2010. Затова по време на конференцията организирахме акция за повишаване на вниманието към темата за биологичното разнообразие пред Европейския парламент в Брюксел. Всеки от нас държеше балон, представящ уникални видове и местообитания на Европа. За да символизираме нашето отношение към бързата загуба на биоразнообразие, ние спряхме излитането на балоните и ги връчихме на европейския комисар за околната среда Янез Поточник. Така призовавахме европейските управници да действат незабавно, като изразят позиция на силна ангажираност на ЕС към настоящето и бъдещето на биоразнообразието по време на срещата на високо равнище в Нагоя (Япония) през ноември.

За мен уникална бе и възможността да бъда сред групата младежи, които трябваше да изготвят декларация, отразяваща позицията на младите хора по отношение съхраняването на европейското и световното природно богатство. Разбрахме, че всички трябва да се трудим изключително много, за да снижим темповете на безвъзвратно намаляващото в световен мащаб биоразнообразие. Проблемите са толкова много... Множество екосистеми все още са застрашени от разрушаване, а видовете - от изчезване. В европейски мащаб - въпреки развитието на някои положителни практики като Екологичната мрежа Natura'2000 - биологичното разнообразие все още продължава да изчезва. Съхраняването на биоразнообразието е от съществено значение за един здравословен живот и за гарантиране на нашето бъдеще и бъдещето на нашите деца. Ако не спрем унищожаването му, ще секнат жизненоважните екосистемни услуги, които произлизат от биоразнообразието, допринасящи за контролиране на наводненията, ограничаващи въздействието на климатичните промени, осигуряващи ни чиста вода, храна, лекарства. Опазването на биологичното разнообразие обаче зависи и от всеки от нас поотделно, от нашата позиция на отговорно поведение спрямо околната среда. Не можем да си позволим да се провалим, защото ще бъде трудно да намерим друга такава планета Земя.

Анна Станева

ЗАЩИТЕНИТЕ ТЕРИТОРИИ ТРЯБВА ДА ГАРАНТИРАТ БИОРАЗНООБРАЗИЕТО В УТРЕШНИЯ ДЕН

Ролята на защитените територии за опазване на биоразнообразието е призната от векове. В момента в световен мащаб те заемат около 11,5% от земната повърхност (IUCN 2003). В България са само 5% от територията на страната, въпреки че сме на едно от първите места в Европа по богата и запазена природа. Исторически погледнато, защитените територии са обявявани с цел да се опазят и съхранят територии със специфична биологична, естетическа и културна стойност. Целта им е да поддържат функционирането на природните екосистеми и естествените процеси, които протичат в тях, да играят ролята на „убежища“ за застрашени и ендемични видове, които не могат да оцелеят в други силно повлияни от хората ландшафти. Те спомагат за разбирането на взаимовръзката между човека и заобикалящата го среда.

Много фактори влияят върху съвременните тенденции в природозащитата. Докато досега тази област се развиваше относително статично, измененията в климата изискват бързо приспособяване към драматично променящите се условия на средата.

Промените в климата са най-голямото предизвикателство за човечеството и природата през XXI в. Данните показват, че 15-те най-топли години на Земята са били през последните 20 години. Според доклад на Междуправителствената група за оценка на климатичното развитие на територията на ЕС почти всички части на Европа ще бъдат отрицателно засегнати от изменението на климата.

В България от края на 1970-те се наблюдава тенденция към затопляне. Средната годишна температура през 2009 г. е с 1,2 °C над климатичната норма. Това е дванадесета поред година с по-високи от обичайните за страната температури (<http://global-change.meteo.bg/>). Наблюдават се все повече и по-дълги периоди на засушаване, увеличава се честотата на екстремните метеорологични и климатични явления - гръмотевични бури и градушки, проливни валежи, тежки наводнения с разрушения и жертви. Климатът южно от Стара планина става все по-средиземноморски, а на север пло-

дородните земи бавно опустиняват. Снежната покривка в планините намалява, а така намалява и количеството вода, с което разполагаме през годината.

Според климатолозите по-голяма част от видовете и екосистемите в Европа трудно ще се приспособят към климатичните промени. В България - поради разположението ѝ на мястото на събиране на три главни био-климатични региона - дори незначителни промени в климатичните условия може да доведат до сериозни последици върху състоянието и разпространението на природните екосистеми, например в резултат на за-

Повишаването на температурите и намаляването на валежите оказва силно въздействие върху влажните зони, реките, язовирите и водоемите, в много от които водите са на рекордно ниско ниво
Снимка Д. Узунов

топянето горната граница на широколистните гори постепенно се измества към по-голяма надморска височина. Природните екосистеми не са единствените, които трябва да се справят с последствията от климатичните промени. Ускоряването на глобалните промени може да окаже значително влияние върху цялото биологично разнообразие. Тенденцията за общо затопляне може да застраши оцеляването на голям брой редки и ендемични популации и видове, и особено на такива, които са изолирани в резултат на фрагментирането на местообитанията. Около четвърт от видовете бозайници (около 1125 - IPCC 2002) и

около 20% от видовете птици (около 1800 - IPCC 2007) са застрашени от изчезване заради промените в климата. Най-важните „инструменти“ на природозащитата - защитените територии - също са подложени на голям натиск. В резултат на климатичните промени се променя видовото разнообразие в тях - някои видове изчезват, а на тяхно място се появяват нови. Това е естествен процес, който се ускорява в резултат на предизвикания от човека изменения в климата. Голяма е вероятността по-конкументните и по-добре адаптирани към измененията в условията на средата инвазивни видове да заемат нови територии и да изместят местните видове. В резултат разнообразието на видове и местообитания на дадени защитени територии може така да се промени, че те вече да не изпълняват целите, за които са били обявени.

В някои страни по света вече е проучено как се променя разнообразието на местообитанията в защитените територии при различни климатични сценарии. За Канада е установено например, че от 28% до 48% от защитените територии ще бъдат засегнати от промяна на местообитанията - в повечето случаи тази промяна се изразява в намаляване на северните и увеличаване на южните биомии. Проучване за западните части на САЩ показва, че в 43% от защитените територии там скоро няма да има подходящи условия за поддържане на срещашите се днес в тях горски екосистеми. Институтът по земни екосистеми във Великобритания пък установява, че 10% от резерватите там може да бъдат загубени в следващите 30-40 години в резултат на предизвикана от климата деградация на естествените местообитания.

В много случаи негативният ефект върху защитените територии вследствие изменение в климата може да бъде засилен от други стресови фактори, предимно причинени от хората, например нарастващо интензивно и „природонесъобразно“ ползване на природните ресурси или замърсяване. Биоразнообразието в защитените територии, което и бездруго е чувствително към човешкото влияние, по този начин може да бъде засегнато по-бързо и по-силно от климатичните промени.

Ясно е, че влиянието на климатичните промени върху защитените територии е съществено. Те от своя страна също са доказана алтернатива и естествено решение за смекчаване и предотвратяване на последствията от измененията на климата. Според проучване на WWF защитените територии играят важна роля за намаляване на емисиите въглероден диоксид, като задържат 15% от цялото количество въглеродни емисии по света. В амазонските джунгли в Бразилия защитените територии ще опазят от изсичане 670 хил. кв. км гори до 2050 г., което представлява 8 млрд. тона избегнати

Според научни изследвания червената каня ще загуби до 86% от местообитанията си в резултат на промените в климата. Видът е застрашен сериозно от загуба на местообитания и други антропогенни въздействия в целия си ареал в Европа. Оцеляването му зависи от консервационни мерки и наличие на подходящи защитени територии.

Снимка Chris Gomersall (rspb-images.com)

въглеродни емисии. Увеличаването на площта им и участието на местните хора в тези усилия е един от най-ефективните начини да се помогне на природата и хората да преодолеят последствията от климатичните промени.

Измененията в климата изискват фундаментално преосмисляне на подходите за защита на природата. В момента основа на защитените територии е тяхната постоянност: защитата е най-успешна, ако дадена територия остава защитена за дълъг период от време. Но под влияние на промените в климата някои територии, както и видовете и екосистемите в тях, може да изчезнат в сегашната си форма или да променят ареала си. Възниква въпросът дали защитените територии не са твърде статични и продължават ли да са на точното място и с точния размер.

Управлението на съществуващите защитени територии трябва да бъде модифицирано, за да могат те и в бъдеще да изпълняват консервационната си роля и да спомогнат за адаптирането към измененията в климата. Те по-лесно ще се адаптират към променящите се условия на средата, ако се създадат и управляват екологични коридори между тях, ако се отстранят бариерите - като пътища или монокултури - и се създадат stepping stones за определени видове. Само достатъчно големи и свързани една с друга в единна мрежа защитени територии ще позволят на видовете и екосистемите да се приспособят към новите условия на средата, само в такива защитени територии могат да се настанят нови растения и животни и да се формират нови биоценози. На защитените територии днес може да се отреди ролята на „пристанище за биоразнообразието на утрешния ден“ - едно пространство с възможно по-малко смущения, от което някои кораби след дългогодишен престой отплуват в неизвестна посока. Едновременно с това в него акостира нови, непознати досега кораби и при достатъчно късмет остават там за дълго време.

Ваня Рътарова

Букова гора в Национален парк Централен Балкан

Снимка Г. Еков

ЧИСТАТА ХРАНА ДОСТИГА ДО НАС!

Публикувана е Наредбата за директни продажби от фермите

Щандът на БДЗП на Био & Еко Експо
Снимки Т. Иванова

Номер 26 се оказа печеливш за българските фермери, защото под този номер в Държавен вестник на 14 октомври 2010 г. беше публикувана Наредбата за специфичните изисквания за директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход. По този начин се увенча с успех работата на експерти от няколко неправителствени организации от коалицията „Чиста храна, честен поминък“ и екип от Министерството на земеделието и храните. Наредбата регулира условията за директни доставки на малки количества сурово мляко и млечни продукти, пчелен мед, яйца от кокошки и пъдпъдъци, прясна и охладена морска и сладководна риба, прясно месо от птици и зайци, отстрелян едър и дребен дивеч. На практика това означава, че всеки фермер, който иска да произвежда и да продава продукти от мляко и месо, вече може да прави това законно. Продуктите ще се продават директно от фермата или ще се доставят до други обекти за търговия на дребно, като магазини, ресторанти, къщи за гости, които се намират в същата или в съседна на фермата област. Наредбата дава възможност на фермерите значително да разнообразят своята дейност и същевременно да повишат своите доходи.

Докато активно съдействаха за разработването на самата наредба, експертите от БДЗП се заеха с популяризиране на идеята за директни продажби сред самите фермери в пилотните за проекта области Западен Балкан, Понор планина и Бесепарски ридове. Въпреки че в началото голяма част от тях се отнесоха скептично и с право смятаха, че подобно начинание е обречено на неуспех, нашите колеги не се отчаяха и още по-упорито се заеха с предизвикателството. В края на миналата година БДЗП и Община Своге организираха и базар на традиционни местни продукти, произведени от български фермери в земи с висока природна стойност. Целта на мероприятиято беше фермерите от трите пилотни региона да се запознаят, да обменят опит и рецепти за традиционни продукти. В крайна сметка всички участници бяха доволни и се убедиха, че пазар за продукцията им има и си заслужава да се замислят за разнообразяване на асортимента.

Като естествено продължение на дейностите по популяризиране на подготвяната наредба през юни 2010 г. беше замислен и реализиран семинар за производство на кисело мляко, сирене и кашкавал в домашни условия. Лектори и обучители бяха експертите на „Биоселена“ – д-р Стоилко Апостолов и зооинженер Тенчо Христов. Присъстваха 20 животновъди от 12 семейни ферми от районите на Понор планина, Западен Балкан и Бесепарски ридове, които се възползваха от модерните съоръжения на новата моделна биоферма „Слънчева градина“ край Пловдив и участваха в демонстрационно производство на сметана, масло, ки-

Министърът на земеделието и храните г-н Мирослав Найденов се запозна на щанда на БДЗП с продуктите от защитените зони Натура'2000

село мляко, сирене и кашкавал. Освен че безплатно получи хитри съвети за благоустрояване на своите ферми с незначителни инвестиции, фермерите запомниха и най-важните изводи от семинара – че при производството на продукти за директна продажба ще трябва да се спазва безусловна хигиена и да се гарантира здравето на потребителя.

Бяха организирани още няколко изложения и дегустации на традиционни продукти, например в град Чипровци на 5 септември и в село Радилово на 22 септември. Гостите и на двете събития имаха възможност да опитат различни традиционни гозби, както и да се докоснат до неповторимите местни обичаи и уникалния фолклор. Като най-голям успех обаче можем да отбележим представянето на продукти на фермери от трите пилотни региона на изложението Био&Еко Експо, което се проведе от 17 до 20 ноември в НДК. Представени бяха кисело мляко, сирене, пчелен мед, домашни консерви, сладка и т.н. Интересът към продуктите беше изключително голям, което даде кураж на „нашите“ фермери да пазят и развиват местния поминък и да разнообразяват своята продукция.

Мануела Мурджева

Проект „Опазване на световно значимо биоразнообразие в пасища и ливади с висока природна стойност чрез подкрепа за традиционния местен поминък“, финансиран от Глобалния екологичен фонд (ГЕФ) чрез Програмата на ООН за развитие (ПРООН)

САЙТ ЗА ПТИЦИТЕ В БЪЛГАРИЯ

Цялото видово многообразие, в текст и картинки, само на един „клик“ разстояние!

Птиците в България

www.birdsinbulgaria.org

Не се съмнявам, че повечето от вас са наясно със съществуването на тази интернет база данни - комбинация от текст, снимки, карти, видео и звук, един изчерпателен и многофункционален определител и справочник за птиците, срещани се в България. Сайтът стартира през 2006 г. и е дело на шепа ентузиаста, в началото само с двама регистрирани фотографии, които геройски успяват да покрият 210 от около 400 вида птици в базата данни със собствен снимков материал. Текстовете са адаптирани от определителя „Птиците на Балканския полуостров“ и по литература на БДЗП. Бързо се натрупва и видеоматериал за отделните видове. В работата по обогатяването и развитието на базата данни постоянно се включват нови доброволци, повечето от които са членове или симпатизанти на БДЗП и други природозащитни организации. Сайтът постепенно натрупва популярност и през 2008 г. спечели номинация в международен конкурс и интервю по радио Хоризонт, а през 2009 г. получи награда в най-престижния в България конкурс „БГ Сайт“. Сега в него над 80 регистрирани фотографии са публикували снимкови галерии за 380 вида, а 202 вида са представени и с видеоклипчета.

Кое прави сайта толкова популярен и какво е новото през последната година?

От самата концепция е ясно, че сайтът е уникален - няма друга такава база данни в България или в чужбина, която по такъв начин да комбинира описание, снимки, звук, видео и карти на разпространение на почти половината от птиците, срещани се в Европа. По тази причина в края на миналата година сайтът стартира английска версия - за да може потребители от цял свят максимално да се възползват от възможността да получат информация. Това бързо доведе до увеличаване на броя на новите потребители - от 6468 за ноември 2009 г. уникалните посещения за октомври 2010 г. са вече 15 164. Основната част от потребителите по страни са все още от България (42 %), следвани от САЩ (31 %), Русия (5 %), Холандия, Германия, Израел и Китай. Статистиката за октомври показва 116 държави, като освен от всички европейски страни интерес има и от екзотични дестинации като Бразилия, Япония, Австралия, Мексико, Индия и Южна Корея.

Другата новост от края на миналата година е секцията „Организации“ - в нея са посочени всички звена в

България, които по един или друг начин се занимават с опазване на птиците, както и начини за връзка с тях, за да се насърчи участието на новите потребители в работата на организациите по опазването на птиците в България.

2010 г. донесе две нововъведения в сайта - след месеци усърдна работа на доброволците: рубриката „Орнитологично важни места“ и същинския автоматизиран онлайн „Определител“. Тяхната поява повиши интереса с по 2000 нови посещения месечно от месец юли насам - за голямо удовлетворение на всички, които с безвъзмездните си усилия се надяваме да допринесем за увеличаване на интереса и любовта към птиците на хората в България и по света. В рубриката всеки потребител може да се запознае с различните ОВМ, където се намират и какви птици може да бъдат наблюдавани там. „Определителят“ е първото по рода си автоматизирано „изобретение“ за определяне на птици по зададени от потребителя белези. Той е насочен към по-широката публика от не-специалисти, които искат да разберат каква птичка са видели на разходката в парка или на излет в природата. Определителят работи с точни белези, затова потребителите са посъветвани да задават по-малък брой, но сигурни белези, и от появилите се списък вероятни птици да могат лесно да разпознаят онази, която са наблюдавали.

Надяваме се сайтът „Птиците в България“ да продължава да се разраства и да е полезен както на хората, които знаят малко за птиците, така и на специалисти. За момента той се използва като учебно помагало от много ученици и природолюбители, но също така и от начинаещи специалисти, които използват богатата база от снимки и видеоклипове на видовете, в допълнение към изучаването на не винаги съвсем реалистичните рисунки в книжните определители.

Сайтът е създаден с общи усилия за всички нас и искрено се надяваме да споделяте вашите идеи, коментари и предложения с екипа, да качвате ваши снимки или да помогнете за някои от следващите малки „проекти“ в сайта. Заедно можем повече!

Екипът на „Птиците в България“ благодари на всички, които помогнаха и продължават да помагат за създаването и обогатяването на сайта.

Свържете се с нас на info@birdsinbulgaria.org

Нели Олова

Големи черноглави коприварчета
жертви на лепкавите примамки
Снимка Архив BirdLife Кипър

ПУСТИ НЕБЕСА

или битката за живота на над 1 милион диви пойни птици в Кипър

През последните години югоизточната част на Република Кипър все по-силно развива чуждестранен туризъм. Просторни средни по големи хотели с изглед към плажове, заети от шезлонги и чадъри в спретнати редици, организират почивки за германци и руснаци. Човек може да прекара една доста приятна седмица тук - да кара по модерните пътища и да си пийва местна бира, без изобщо да подозира, че околността укрива най-системните операции за избиване на пойни птици в Европейския съюз.

През последния ден от април отидох в процъфтяващия град Протарас, за да се срещна с четирима от членовете на Комисия срещу избиване на птиците (Committee Against Bird Slaughter - CABS), която ръководи сезонни доброволчески „лагери“ в средиземноморските страни. Опасявах се, че може да не станем свидетели на акция за изстребване на птици, тъй като пиковият сезон за ловене на пойни птици в Кипър е през есента, когато мигрантите, отиващи на юг, са натрупали мазнини след угоднието през лятото на север. Но още първата градина покрай натовареното шосе, в която навлязохме, беше пълна с примамки - 50-60-сантиметрови прави клонки, покрити с лепкава смола и изкусно заложени като примамливи кацалки в клоните на ниски дървета. Хората от CABS, ръководени от Андреа Рутулиано, жилав брадат млад италианец, се впуснаха да свалят пръчките, като ги триеха в пръстта, за да обезвредят лепилото, и ги чупеха наполовина. По всички пръчки имаше полепнали пера. В клоните на едно лимонено дърво мъжка беловрата мухоловка висеше като животински плод, залепнала за опашката, крачетата и двете си черно-бели крила за смолата. Докато птичето потръпваше конвулсивно и напразно въртеше глава, Рутулиано го засне с видеокамера, а по-възрастният доброволец Дино Менси направи снимки.

— Снимките са важни - отбеляза здравомислещият немec Алекс Хейд, - защото войната се печели във вестниците, а не на полето.

Под напичащото слънце двамата италианци се заеха заедно да освободят мухоловката. Като използваха сапунена вода, за да разтворят упоритото лепило, те нежно освобождаваха перце по перце и правеха болезнени гримаси всеки път, когато някое перо се от-

скубваше. Рутулиано внимателно изтърка смолата от малките крачка на птицата:

— Трябва да се махне и последното парченце клей - ми каза той. - Когато за първа година се занимавах с това, оставих малко на крачето на една птица и видях как тя излетя и после отново залепна. Трябваше да се катеря на дървото след нея.

Рутулиано пусна мухоловката в ръцете ми, аз ги разтворих и тя излетя ниско над градината, поемайки отново пътя си на север.

Едно женско голямо черноглаво коприварче беше откъснало по-голяма част от опашката си и беше залепнало за пръчката с клей не само за крачетата и за крилата, но и за човката. Човката му зина веднага щом Рутулиано я освободи - птичката яростно зацвърча. Когато напълно освободи коприварчето, Рутулиано изсипа няколко капки вода в човката му и го остави на земята. Птичката изпърха жалостно с криле и като се олюля напред, заби главичка в пясъка.

— Висяло е толкова дълго, че мускулите на краката му са пренапрегнати - каза Рутулиано. - Ще го задържим тази вечер, а утре ще може да излети.

— Дори без опашка?

— Да, със сигурност. - Той взе пилето от земята и го прибра в един външен джоб на раницата си.

Във втората градина залепнали за клей бяха пет беловрати мухоловки, едно домашно врабче, една сива мухоловка и още 3 големи черноглави коприварчета, а заложени пръчки наброяваха общо 59.

Голямото черноглаво коприварче е едно от най-разпространените коприварчета в Европа и традиционен национален деликатес в Кипър, познат като *ambelopoulia*. То е главната цел на кипърските ловци, но броят на различни видове, хванати покрай този основен улов - редки сврачки, други коприварчета, поедри птици като кукувици и авлиги и дори малки сови и ястреби, - е огромен.

Ловът на птици със засмолени пръчки е традиционен и широко разпространен в Кипър поне от XVI век насам. Мигриращите птици са били важен сезонен източник на протеини в селските региони на страната и по-старите кипърци и до днес си спомнят как майките им са ги пращали в градината да хванат нещо за вечеря.

През последните десетилетия *ambelopoulia* става все по-популярна сред заможните граждани в урбанизиран Кипър като един вид носталгично угощение: човек би могъл да занесе бурканче с мариновани птички като домашен подарък на приятел или да ги поръча пържени на поднос по специален повод в ресторант.

До средата на 90-те години, две десетилетия след като страната постави извън закона всички форми на ловене на птици, са избивани по близо 10 милиона пойни птици на година. За да бъдат задоволени нуждите на ресторантьорството, към традиционния лов с пръчки с клей се прибавят и широкомащабни операции на лов с мрежи. В старанията си да спечели членство в Европейския съюз кипърското правителство наложи строг контрол върху плетачите на мрежи и успя да намали годишния улов до около 1 милион птици. През последните години обаче, след като страната се настани удобно в Европейския съюз, табелите, рекламиращи незаконно ловените *ambelopoulia*, започнаха отново да се появяват по ресторантите, а броят на активните ловни места се увеличи.

Ловното лоби в Кипър, представляващо около петдесет хиляди ловци, подкрепи през 2010 година две парламентарни предложения за облекчаване на законите против браконьерството. Въпреки че преобладаваща част от кипърците не одобряват лова на птици, повечето от тях също така не го смятат за сериозно престъпление и с наслада похапват *ambelopoulia*.

— Храната тук е свещена - твърди Мартин Хеликар, отговарящ за кампаниите на BirdLife Кипър. - Не мисля, че някой някога ще бъде осъден заради това, което яде.

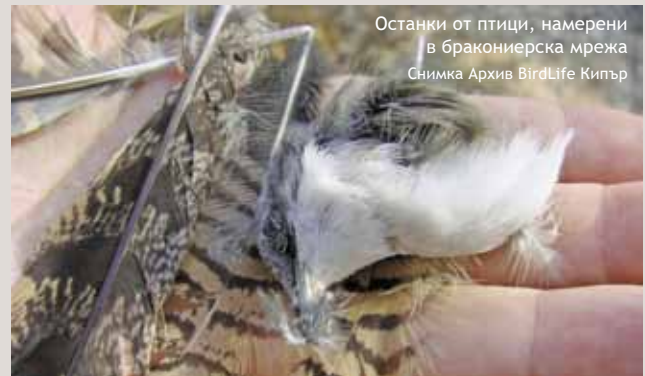
Хеликар и аз прекарахме цял ден в обикаляне на места за ловуване на птици с мрежи в югоизточния край на страната. Всяка малка маслинова горичка може да бъде използвана за поставяне на мрежи. Но истински големите „стопанства“ са в акациевите плантации - един чуждоземен дървесен вид, които човек не би напоявал, освен ако не се занимава с лов на птици. Видяхме

Служител на BirdLife Кипър освобождава червеногръдка от браконьерска мрежа
Снимка М. Theopoulou

Червеногръдка в браконьерска мрежа
Снимка М. Theopoulou

Останки от птици, намерени в браконьерска мрежа
Снимка Архив BirdLife Кипър

Широкомащабните операции на лов с мрежи позволяват годишното избиване на над 1 милион пойни птици!
Снимка Архив RSPB/BirdLife Великобритания

тези плантации навсякъде. Дълги пътеки от евтино платно се застилват между редовете от акации, стотици метри от почти невидима мрежа се опъват между колове, а през нощта се пускат на висок глас записи на птичи песни, за да примамят мигрантите към почивка в тучните акации. На сутринта, с първите проблясъци на светлината, браконьерите хвърлят шепи дребни камъчета, за да подплашат птиците към мрежите.

Тъй като браконьерите са суеверни и смятат, че да пуснеш птица на свобода означава да навлечеш разруха, видовете, които не представляват търговски интерес, биват разкъсвани и хвърляни на земята или оставяни в мрежите да умрат. Птиците, които стават за продан, могат да докарат по около 5 евро парчето, а едно добре управлявано място за улов може да „добие“ по хиляда и повече птици на ден.

— Идеално ще е да намерим известна личност, която да излезе и да каже: „Не ям *ambelopoulia*, защото това не е правилно“ - ми каза Клери Папазоглу, директор на BirdLife Кипър. - Но тук съществува един негласен пакт, според който, ако се случи нещо лошо, то трябва да си остане на острова, за да не изглеждаме зле в очите на останалия свят.

Щях да се почувствам по-добре след спасяването на птиците, ако на мобилния ми телефон не пристигна нов есемес от един кипърски приятел, който потвърждаваше уредената ни среща и предлагаше да ядем *ambelopoulia* следващата вечер. Опитвах да се убедя, че ще бъде просто добър журналист наблюдател и няма да ми се наложи да ям птица, но никак не ми беше ясно как ще съумея да го избегна.

Излязох навън и в края на паркинга на ресторанта, до няколко храста, в които по-рано бях чул да пее *ambelopoulia*, коленичих и изкопах с пръсти дупка в прахоляка. Светът сякаш беше загубил смисъла си и най-доброто, което можех да направя, беше да извадя двете жертви птици от салфетката си, да ги оставя в дупката и да ги затрупам с малко пръст.

Джонатан Франзен (The New Yorker, юли 2010)
Превод Мария Кирякова

Вижте повече на http://www.youtube.com/watch?v=Y_zdDBAp6cl

Николай Боев в работния си кабинет библиотека в Софийската зоологическа градина, ок. 1960 г.

25 ГОДИНИ ОТ КОНЧИНАТА НА НИКОЛАЙ БОЕВ

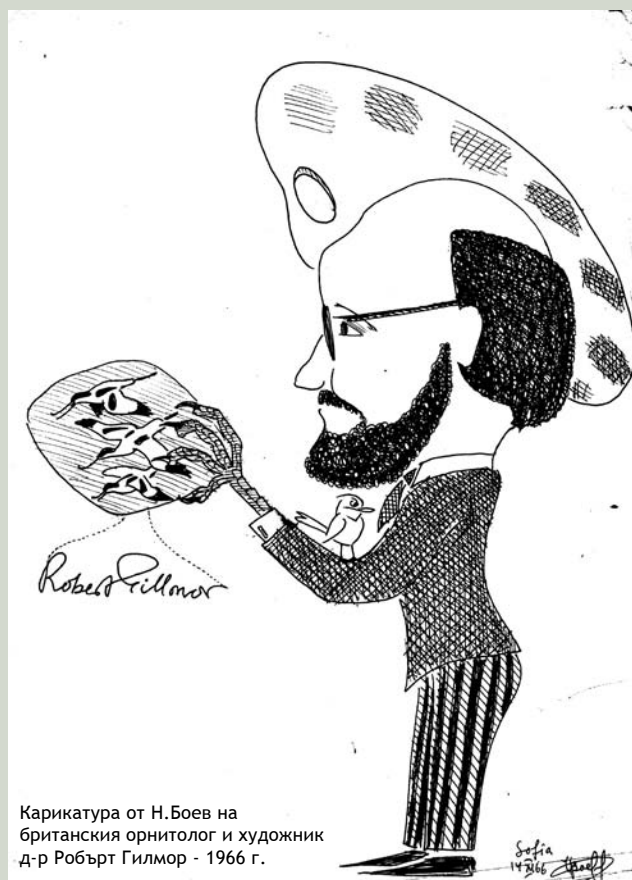
(08.05.1922 – 12.11.1985)

На 12.11.2010 г. се навършиха 25 години от кончината на Николай Боев - старши научен сътрудник в БАН, пенсиониран се в някогашния Научно-координационен център по опазване и възпроизводство на обкръжаващата среда (НКЦОВОС), впоследствие прераснал за негово най-голямо удовлетворение в Институт по екология към БАН, а сега интегриран в новосформирания Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания към БАН.

Бележит зоолог, орнитолог, природозащитник, активен популяризатор на природонаучни знания и защита на природата, специалист по зоопарково дело, „редовен“ рецензент, редактор - и още много други дейности характеризираха Николай Боев още приживе.

За по-младото поколение природолюбители и приятели на птиците накратко ще припомним, че Н.Боев е роден в гр. Айтос и завършва естествена история в Природоматематическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 1947 г. През 1968 г. става научен секретар на Комисията по защита на природата (КЗП) към БАН и ръководител на секция „Защитени природни територии и защитен генетичен фонд“. Смятан е за основоположник на съвременната защита на природата в България, както и за един от най-изтъкнатите популяризатори на природозащитни и научнопопулярни знания за живата природа. За фауната на България като нови той установява за първи път 34 вида птици. Целият му трудов стаж преминава в Българската академия на науките - в Зоологическия институт с музей (ЗИМ), Зоологическата градина, Комисията по защита на природата. Завеждал е и Българската орнитологична централа и секция „Музей“ в ЗИМ. Автор е на емблемата на българската природозащита с брадатия лешояд. Инициира създаването на Институт по екология и природозащита към БАН, както и издаването - като съавтор и един от главните редактори - на „Червена книга на НР България“ в два тома (1984, 1985) и на „Фауна на България“ (три тома за птиците, 1990, 1997, под печат). Той е радетел и за създаването на Българското дружество за защита на птиците - в момента най-значимата природозащитна организация в страната. Става консултант на проектите и съпроектант на зоопарковете в Хасково, Димитровград, Благоевград, Габрово, Варна, Котел и др., както и на сегашния Софийски зоопарк. Бил е преподавател по зоогеография, орнитология, колекциониране на природни сбирки и музейно дело и екологични основи на защита на природата в Софийския университет.

В продължение на 4 десетилетия Н.Боев представя и

Карикатура от Н.Боев на британския орнитолог и художник д-р Робърт Гилмор - 1966 г.

включва страната ни в редица чуждестранни и международни природозащитни организации и форуми. През 1962 г. води група английски орнитолози по време на 45-дневното им пътуване из страната за извършване на орнитологични наблюдения. Сред тях са бележитият орнитолог д-р Гай Маунфорт, световноизвестният фотограф анималист Ерик Хоскинг и др. Впоследствие д-р Маунфорт написва книга (1962), по-голямата част от която разкрива великолепието на природата на България. Оценен високо от английските орнитолози, Н. Боев е поканен лично от секретаря на Международния орнитологичен конгрес в Оксфорд д-р Николас Тинберген (Нобелов лауреат) за участие в него. Укрепването на научните контакти между българските и британските орнитолози след 15-ина години получава нов тласък, когато Комитетът за наука и технически прогрес при Министерския съвет определя Н. Боев за научен ръководител на английския орнитолог Джон

Алан Робъртс, който в продължение на няколко години публикува редица свои трудове с интересни и нови данни за българската орнитофауна в реномирани британски издания.

Боев е автор/съавтор на над 750 научни и научнопопулярни публикации, сред които 42 книги и учебници: „Яребицата“ (1954), „Грижи за поколението у животните“ - ч. I (1957), ч. II (1958), „Прелет на птиците“ (1957), „Нашите полезни птици“ (1958), „И птиците обичат“ (1967), „Докато пет чучулигите“ (1971), „Декоративни птици“ (1986) и др., както и на първия в България учебник по защита на природата (1964); автор и консултант на преводите на десетки научнопопулярни книги и филми за живата природа. Под неговата научна редакция или в негов превод у нас излизат над 30 книги на природонаучна и природозащитна тематика. Сред по-значимите научни трудове са тези за бобъра, средния корморан, степния пор, гугутката, за черния щъркел, птиците на Тракия, частта за птиците във „Фауна на България - кратък определител“ (1962). Книгата му (съавт.) „Детско букварче за растения и животни“ претърпява 5 издания. Някои от книгите му са преведени и издадени в Германия (в 3 издания), Русия, Турция, Хърватско и Чехословакия. Награден е с орден „Червено знаме на труда“ (1982). Десетки специалисти в различни области на опазването на животинския свят и защитата на природата се смятат все още за негови ученици и следовници.

Един малко познат щрих към биографията на Николай Боев: той имаше отлична дарба за рисуване, рисуваше и с двете си ръце и обичаше да прави шаржове и карикатури. Една от тях е представена за първи път за публикуване в този брой на „За птиците“.

Проф. Златозар Боев
Национален природонаучен музей - БАН

Полска яребица (*Perdix perdix*) - една от 32-те рисунки на Н. Боев в монографията на Павел Патев „Птиците в България“ (1950)

ЛОВЕЦЪТ ПРИРОДОЗАЩИТНИК ЕМИЛ ДЖУНИНСКИ – НА 75 ГОДИНИ

На 20 септември 2010 г. един от най-колоритните български любители на птиците, опръстенител и радетел за запазване на природното богатство - Емил Джуниински от Чупрене - навърши 75 години. Не слагаме към колорита му и качеството му на ловец, защото определено не е от стандартните ловджии зевзеци от типа „от един километър го проснах“. Тъкмо напротив, още от младежките си години е бил страшилище за браконieri и мръв-каджии от всякакъв сорт - стигнало се дотам, че след определен момент никой не искал да ходи с него на лов, защото трябвало да спазва закона и ловната етика. Будната му гражданска и природозащитна съвест и сега го тласка към гневни писма до редакциите, публикували присъщи на X-XII век „геройски“ картини на десетки окървавени тела на диви птици на капака на някоя кола.

В един февруарски ден през 1960 г. при инженера лесовъд Емил Джуниински донасят загинала планинска чинка с пръстенче на десния крак с надпис „Москва“. Магията, довела малкото същество от хиляди километри, от един от най-големите градове на света до скътаното на края на България Чупрене, разтърсва душата му и го прави ревностен опръстенител. През следващите 50 години той издирва намерени в района му птици с пръстени и ги предава на Българската орнитологична централа, сам е опръстенил над 2500 птици - синигери, чинки, зеленики, зеленоглави патици, мухоловки, дори черни щъркели, сови и голям ястреб.

Милеещата му за природата душа логично свързва Джуниински и с нашата организация. Той щедро сподели с БДЗП своите знания, наблюдения и архив. Но и отпрати въпроси, натоварени с надежда и болка: „Няма ли да направим нещо и за опазването на нашата Северозападна България?“ Е, драги Емиле, тази година БДЗП започна да „пренася“ един от най-успешните си проекти и в твой край. Това са дейностите ни за подпомагане на местния поминък, и особено на животновъдството, производството на земеделски продукти без химикали и изкуствени торове. Макар на пръв поглед това да няма много общо с природозащитата, именно то е „висшият пилотаж“ в съвременното опазване на биоразнообразието, техниката, която е по възможностите само на солидни и професионално работещи организации. Освен че създаваме благоприятна среда за застрашените видове птици, други животни и растения, ние подкрепяме местните хора в трудно време, правим ги причастни към природозащитата чрез опазване на собствения им поминък. БДЗП, което досега даде помощта си на общините Годеч, Своге, Пазарджик, Стамболийски, Кричим и други, вече „настъпва“ и в Северозападна България - в общините Берковица, Чипровци, Георги Дамяново. Със сигурност ще стигнем и до Чупрене. И всичко това е благодарение на огънчето в душите на хора като теб, които не желят сили за по-доброто утре на природа и хора!

„За птиците“

ЕКО-ВАКАНЦИЯ ИЛИ ИНОВАТИВНИ ПОДХОДИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

Част от екипа на „Графорганика“ и красивото им творение
Снимка С. Стоянов

През месец август участвах в обучение, организирано в рамките на дългосрочен проект на име ORA (Observe, Rethink, Act) в еко центъра на организацията „La Cite S'Invente“, Белгия, по любезна покана от Центъра за устойчиво гражданско общество, София. Преживяването бе много вълнуващо и ценно, научих много нови неща, затова ще представя проекта с няколко думи.

ORA е обединение на неправителствени организации от цяла Европа, посветено на устойчивото развитие и устойчивия начин на живот. Организаторите работят със съмишленици от най-различни сфери на обществения живот: образование, мултимедия, екология, изкуство. Обученията и работилниците се провеждат из цяла Европа и популяризират идеята за устойчиво развитие по много и разнообразни, понякога нестандартни начини. В процеса се вплитат знанията и опитът на всички участници, които са главно млади хора, прегърнали идеята и готови да станат нейни бранители. Сред основните теми, включени в рамките на проекта, са замърсяването на природните ресурси, отпадъците, алтернативните източници на енергия, мобилността. Общественото осъзнаване на проблемите в тези области се стимулира по неформален, творчески път.

Една от организациите участници в проекта е „La Cite S'Invente“ със седалище в град Лиеж, Белгия. Екипът ѝ е съставен от млади и позитивни хора. Направи ми изключително впечатление холистичният им подход към проблематиката, с която боравеше организацията, както и към самата им дейност. Франсоа, Колин и Емили следваха неотлъчно концепцията за устойчиво, природосъобразно развитие и съществуване и я прилагаха на всички нива във всекидневие.

Еко центърът, основан неотдавна от „La Cite S'Invente“, е пряк пример на подхода им и триумф на природозащитните им усилия. Той се намира в парка близо до центъра на града, в старата административна сграда на мините „Блени“, функционирали недалеч от Лиеж. Неголкогодишните усилия на „La Cite S'Invente“ убедили

Произвеждаме ток
на електропеда
Снимка Архив на ORA

местните власти да им преотстъпят сградата с прилежащия ѝ обширен двор. Екипът на „La Cite S'Invente“ планирал реконструкция, чийто краен резултат ще е един наистина „екологичен еко център“, демонстриращ здравословните практики, пропагандирани от собствените му. На покрива има слънчеви панели; сградата ще се изолира с невредящи на природата материали за повишаване на енергийната ефективност; дъждовната вода ще се каптира и ще се използва за нуждите на посетителите и за градината. Тоалетните са сухи, компостни и съдържанието им се преработва сто процента - попада в купа с компост, където се превръща в тор за градината. За нуждите на еко центъра се използват рециклирани материали. Дори и незавършен, той вече работи като платформа за иновативни техники за устойчиво развитие и обмяна на опит - там се проведе обучението „Устойчивото развитие и младите: добри практики в един еко център“.

Прекарахме в Лиеж осем дни, като в първите участниците се опознаха и се сплотиха в екип. Италианците Джорджо и Марио, организатори от ORA, помогнаха да „разчупим леда“. С игри и дискусии те ни подтикнаха да се представим по неформален, забавен начин, както и да научим повече за останалите участници. Бяхме около двайсетина души, а представяните организации

Информационното табло за свойствата на дивите растения около нас с гордия си автор
Снимка Архив на ORA

Щандът за храна на „La Cite S'Invente“ на фестивала
Снимка Емили

илистрираха интердисциплинарния подход, превърнал се в запазена марка на ORA: екологичен център „Eden“, Албания; Младежки център „Здраво да сте“, Бана Лука, Босна; социална организация „Amics de Palanques“, Испания; Движение на еколозите в Македония; представителят на ORA в Португалия Елдер Валенте, специалист в областта на пермакултурата; Електрика - център за алтернативна култура, Сърбия, и разбира се, Българско дружество за защита на птиците.

Извън представянето на организациите посетихме земеделска ферма, включена в програмата за социална интеграция на хора с проблеми и укрепване на местната общност. Разгледахме и мините „Блени“, трансформирани в музей.

Първият ни опит в социалната интеграция на устойчивото развитие бе неочакван. Бяхме поканени на музикален минифестивал. Очаквах просто да идем, да послушаме музика, да изпием по някое питие и да се приберем в хостела. Нищо подобно! Фестивалът бе класически: сцена за групите, щандове с бира, тента с маси и хапване. Извън музикалната програма обаче имаше и щандове на няколко неправителствени организации. „La Cite S'Invente“ присъстваше на два фронта: предлагаме кускус със зеленчуци на изгладнените фенове, а встрани, на открито, разпънахме същински панаир за демонстрация на устойчиви практики. Произвеждахме електричество на „електропед“, правихме шейкове без ток, демонстрирахме преимуществата на фотоволтаичните панели. Хареса ми откровеният тон, по който една екологична организация заяви присъствие на събитие от подобно естество. Осъзнах, че именно това е един от начините мисленето на хората да се промени към по-добро - като покажем с действията си, че грижата за планетата може и трябва да се превърне в неотделима част от всекидневнието ни.

След толкова разнообразни и интересни преживявания дойде време да свършим и малко работа. Останалите пет дни в Лиеж бяха посветени на работата в еко центъра. Разделихме се на четири групи, като всяка имаше конкретни задачи. При оформянето на групите всеки попадна там, където хем бе полезен със знанията си, хем научи и нещо ново.

Първата група се занимаваше с градинарство. Под ръководството на Емили участниците изградиха кашпи от рециклирани дъски от палета, определяха и събираха билки в гората над еко центъра и изработиха инфор-

мационно пано за целебните и вкусови качества на често срещани в околността диви растения.

Втората група бе посветена на еко конструкцията. Екипът трябваше да изгради слънчева печка и екологична къща от бали слама. Слънчевата печка представлява кутия от дървени плоскости, изолирана добре отвътре и облицована с черен камък, с капак от стъкло,

през който слънцето загрева вътрешността. Нашата печка бе по-скоро експеримент-демонстрация, но в крайна сметка с помощта на свенливото белгийско слънце температурата вътре се покачи до 150°C. Къщата от слама бе по-грандиозно начинание и въпреки усилията на хората от екипа не успяхме да я видим завършена.

Третата работна група, „Графорганика“, имаше задача да помогне в превръщането на еко центъра в образователна платформа за посетителите. Участниците избраха разградими материали с биологичен произход, които да ускорят образуването на повърхностен слой почва. За обработката на склона използваха картон и кашони, различни тъкани, клони, плева, отцедено кафе, тор, сушени кори от портокали... В резултат ерозията по част от склона в двора на еко центъра ще намалее, а теренът ще се разкраси. Интердисциплинарният подход се бе прокраднал и тук: ръководител на групата бе Каролин Леже, художник експериментатор. Така освен образователна, крайният резултат доби и естетическа стойност. Четвъртата група бе мултимедийната, в която участвах и аз. Решихме да изпробваме различни начини за отразяване на дейностите на останалите екипи. За групите по градинарство и по еко конструкция заснехме видеоматериал и направихме филмчета „Как да направим...“; за „Графорганика“ използвахме фото материал. Изработихме и няколко информационни пана.

Основната идея на обучението бе с помощта си в еко центъра самите ние да се замислим за начините, по които може да се разпространява идеята за устойчиво развитие. Всеки намери свое място в многообразието от дейности, а свободната организация на работата даде възможност да опитаме от всичко - макар и разделени в групи, отделните екипи си помагаша.

В заключение мога да кажа, че си тръгнах от Лиеж изключително удовлетворен. Участието ми в обучението освети под нов ъгъл доброволството и природозащитата и наученото в „La Cite S'Invente“ ме накара да се замисля за подхода си и да се зареда с нови идеи, които могат да се приложат навсякъде по света: холистичен подход, интердисциплинарност, стремеж към изграждане на международна платформа и неформално представяне на проблематиката.

И накрая, ето къде ще намерите повече информация в интернет:

ORA: <http://orasustainableliving.eu>

„La Cite S'Invente“: <http://lacitesinvente.be>

Каролин Леже: <http://www.carolineleger.be>

На www.youtube.com/orachannel може да видите материали, разработени в рамките на проекта.

Александър Маринов - Санчо

НАБЛЮДЕНИЕ НА МОМИН ЖЕРАВ (*GRUS VIRGO*)

Възрастен екземпляр от изключително редкия за България вид момин жерав беше наблюдаван в ОВМ „Чаира“ (NJ 73), Добричко. Птицата беше регистрирана на 16 август 2010 г. заедно със 7 бели щъркела. Жеравът се придържаше около малък временен водоем и в необработваеми площи около него, където търсеше храна. Агресивно поведение прояви към обикновен мишелов - гони го и го атакува в полет. До 25 август жеравът се придържаше в района и беше наблюдаван многократно. На 25 август птицата напусна ОВМ „Чаира“ и беше наблюдавана в рамките на 2 дни в друга заблатена местност в близост до с. Сенокос, Добричко. След това птицата отлетя на юг по миграционния си път. У нас моминият жерав се среща нередовно по време на миграция, като последното потвърдено наблюдение е от пролетта на 2006 г. край град Шабла.

Георги Герджиков, Михаил Илиев

Снимка М. Илиев

НЕОБИЧАЙНО ПОВЕДЕНИЕ НА ГРАДСКИ ЛЯСТОВИЦИ (*DELICHON URBICUM*)

Снимка П. Янков

През отделни дни в края на юли и началото на август 2010 г. в района на х. Черноморец, южно от нос Галата, можеше да се наблюдават не големи струпвания от по стотина градски лястовици (*Delichon urbicum*), очевидно свързани с приближаващата есенна миграция. Обикновено птиците летяха над стръмния бряг до плажната ивица и ловуваха насекоми. На 28.07.2010 г. обаче около 7,30 ч. птиците започнаха да кацат по едно от дърветата на ръба на брега, а в продължение на около 15-20 минути накацах по сухите, а по-късно и по зелените клони на две съседни дървета. В определени моменти броят на кацналите лястовици стигна до 250. Птиците стояха по клоните и оправяха оперението си, като на моменти почти цялото ято внезапно излиташе, но постепенно пак се завръщаше по клоните. По-малка част от пасаж лястовици в същото време се разположи и по земния отвес под дърветата, като и там някои индивиди бяха кацнали на високи тревы и подаващи се корени. Към 8,40 ч. по клоните нямаше нито една лястовица. През следващите дни градските лястовици се държаха по обичайния за вида начин, като само на 02.08.2010 г. около 8,20 ч. по клоните на същите дървета отново имаше около 110 индивида. За разлика от селската лястовица (*Hirundo rustica*), за градската не е присъщо да каца по клони и наблюдаваният случай може да се отнесе към рядко за вида поведение.

Петър Янков

СЪСЕДИ

Около стотина бели щъркела бяха намерили подходящо място за нощувка в короните на няколко дървета във варненския квартал Винаца на 02.09.2010 г.

Макар и отседнали за кратко, „новите съседи“ успяха да предизвикат истинска симпатия у жителите на квартала. Впечатляваща гледка, която не се забравя!

Кремена Тодорова

Снимка Кр. Тодорова

РЕДАКЦИОННО

Много доброжелатели чрез БДЗП подпомагат опазването на птиците и българската природа. Благодарим на нашите членове, доброволци и симпатизанти, без които усилията ни биха били безрезултатни!

Най-сърдечни благодарности на донорите, дарителите и постоянните партньори, които продължават да ни подкрепят:

A. P. Leventis Foundation, African Bird Club, EOG Association for Conservatio, European nature Trust, FERN, Global Forest Coalition, Little Owl, Robatech AG, Rufford Small Grants, Vulture Conservation Foundation, Whitley Fund for Nature, Барбара Крос, Дейвид Броудли, Европейска комисия LIFE+ Програма, Едуард Кийбъл, Екомакс ООД, Кралското дружество за защита на птиците (RSPB), Майк Робъртс, МОСВ чрез Оперативна Програма „Околна среда 2007 - 2013 г.“, Невил Джонс и V.S.P.B. UK, Община Шабла, Програма за Трансгранично сътрудничество Румъния-България ЕС, ПРООН, РЕЦ за ЦИЕ, Томеко ООД, Фондация Помощ за благотворителността в България, както и всички останали, които отделиха средства, за да помогнат за опазването на българската природа.

Благодарим на членовете на редколегиата и авторите на текстове и снимки за сп. „За птиците“.

Материали за списанието - статии, снимки, рисунки, писма, новини и фото-разкази - са добре дошли и трябва да бъдат адресирани до редактора tea.ivanova@bspb.org.

Срокът за подаване на материали за брой 1/2011 на списанието е 15 април 2011.

ЧИЧО ТУИЧЪР

Запознай се с чичо Туичър. Той пътешества по земното кълбо, за да наблюдава птиците. В раницата си обикновено носи бинокъл и определител. Днес чичо Туичър е на гости в България и е тръгнал на излет в природата, но е забравил определителя си. Помогни му: кои птици се срещат по българските земи и кои – не? Впиши имената на птиците в полетата под тях.

Посетете природозащитните центрове на БДЗП

Природозащитен център Източни Родопи
Маджарово 6480
GSM 0878 599 367 и 0887 941 698
vulturecenter@bspb.org
www.vulturecenter.org

Природозащитен център Пода
Бургас 8000 п.к. 189
Тел. 056/500 560 GSM 0878 599 354
poda@bspb.org
www.bspb-poda.org

Снимка П. Господинов